

**Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου
Σχολή Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών
Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Διεθνών Σχέσεων**

**Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
«Διακυβέρνηση και Δημόσιες Πολιτικές»**

**Αποκέντρωση αρμοδιοτήτων και περιφερειακή
ανάπτυξη. Η ανάπτυξη της Ε.Ε και η υποβάθμιση των
εθνικών κρατών.**

Νικολόπουλος Γεώργιος

Κόρινθος, Φεβρουάριος, 2018

**University of Peloponnese
Faculty of Social and Political Sciences
Department of Political Studies and International Relations**

**Master Program in
« Governance and Public Policies »**

**Decentralization of responsibilities and regional
development. The development of the EU and the
deterioration of national states.**

Nikolopoulos Georgios

Corinth, Greece, February, 2018

1. Δηλώνω ρητά και ανεπιφύλακτα ότι η διπλωματική εργασία που σας καταθέτω αποτελεί προϊόν δικής μου πνευματικής προσπάθειας, δεν παραβιάζει τα δικαιώματα τρίτων μερών και ακολουθεί τα διεθνώς αναγνωρισμένα πρότυπα επιστημονικής συγγραφής, τηρώντας πιστά την ακαδημαϊκή δεοντολογία.

2. Οι απόψεις που εκφράζονται αποτελούν αποκλειστικά ευθύνη του συγγραφέα και ο επιβλέπων, οι εξεταστές, το Τμήμα και το Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου δεν υιοθετούν κατ' ανάγκη τις εκφραζόμενες απόψεις, ούτε φέρουν οποιαδήποτε ευθύνη για τυχόν λάθη και παραλείψεις.

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένεια μου, που με στήριξε καθ' όλη την διάρκεια των σπουδών μου.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα διπλωματική εργασία εξετάζει το θέμα «Αποκέντρωση και Περιφερειακή Ανάπτυξη-Η ανάπτυξη της Ε.Ε. και η υποβάθμιση των εθνικών κρατών». Στόχος της εργασίας είναι να εστιάσει Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα δίνοντας έμφαση στην εφαρμογή των προγραμμάτων αυτών στην Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας. Επίσης, πριν την ανάλυση της μελέτης περίπτωσης στην εργασία εξετάζεται γενικότερα το περιφερειακό πρόβλημα και παρουσιάζονται τα Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η μεθοδολογία που χρησιμοποιήθηκε ήταν η αναζήτηση άρθρων, επιστημονικών δημοσιεύσεων, πρακτικών συνεδρίων από έγκυρες πλατφόρμες όπως το Scopus, το ScienceDirect, το Google Scholar κτλ. Επίσης, αξιοποιήθηκαν βιβλία και εργασίες παλαιότερων φοιτητών που υπάρχουν στη βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου. Τέλος, έγινε αναζήτηση στατιστικών δεδομένων αναφορικά με την εφαρμογή του προγράμματος ΕΣΠΑ στην Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας με την σημαντικότερη πηγή να αποτελεί η ιστοσελίδα του ΕΣΠΑ.

Λέξεις κλειδιά: Αποκέντρωση, Περιφερειακή Ανάπτυξη, Επιχειρησιακά Προγράμματα Ε.Ε., ΕΣΠΑ, Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας

ABSTRACT

This diploma thesis deals with the topic “Decentralization and Regional Development-The Development of the EU and the deterioration of national states”. The aim of the work is to focus Regional Operational Programs by emphasizing the implementation of these programs in the Region of Western Macedonia. Also, before the analysis of the case study at work, the regional problem and the Regional Operation Programs of the European Union are presented.

The methodology used was to search for articles, scientific publications, conference proceedings from valid platforms such as Scopus, ScienceDirect, Google Scholar etc. Furthermore, books and diploma thesis of older students in the University Library were used. Finally, statistical data have been searched for the implementation of the NSRF program in the Region of Western Macedonia, with the most important source being the NSRF website.

Keywords: *Decentralization, Regional Development, Operational Programs, NSRF, Region of Western Macedonia*

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	0
ABSTRACT	1
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	3
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ.....	4-5
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Περιφερειακές ανισότητες	7
1.1 Εισαγωγή.....	7
1.2 Οικονομίες συσσώρευσης.....	8
1.2.1 Οικονομίες συγκέντρωσης και ανάπτυξη των πόλεων	8
1.2.2 Η θεωρία της ενδογενούς ανάπτυξης	9
1.2.3 Η νέα οικονομική γεωγραφία	9
1.3 Οι Περιφερειακές ανισότητες στην Ελλάδα	10
1.3.1 Το κατά κεφαλήν ΑΕΠ	10-16
1.3.2 Δείκτες ευημερίας	16
1.3.3 Δημογραφικοί δείκτες.....	16
1.3.4 Παραγωγική διάρθρωση του ΑΕΠ και της απασχόλησης	17
1.3.5 Ανθρώπινο δυναμικό και απασχόληση.....	17
1.3.6 Κοινωνικές και παραγωγικές υποδομές	18
1.4 Οι Περιφερειακές ανισότητες στην Ευρωπαϊκή Ένωση.....	18-20
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Περιφερειακή πολιτική.....	21
2.1 Εισαγωγή.....	21-22
2.2 Θεωρίες περιφερειακής οικονομικής ανάπτυξης.....	22-23
2.2.1 Κλασικές θεωρίες περιφερειακής οικονομικής ανάπτυξης.....	23-28
2.2.2 Νεοκλασικές θεωρίες περιφερειακής οικονομικής ανάπτυξης.....	28-30
2.2.3 Κεϋνσιανές θεωρίες περιφερειακής οικονομικής ανάπτυξης.....	31-32
2.2.4 Φιλελεύθερες θεωρίες περιφερειακής οικονομικής ανάπτυξης	32-33
2.2.5 Ριζοσπαστικές θεωρίες περιφερειακής οικονομικής ανάπτυξης	33-34
2.3 Πλαίσια άσκησης περιφερειακής πολιτικής.....	34-35
2.4 Μέσα άσκησης περιφερειακής πολιτικής.....	35-36
2.4.1 Δημόσιες δαπάνες.....	35-36
2.4.2 Υποδομές.....	37
2.4.3 Αναπτυξιακά κίνητρα	37
2.4.4 Έλεγχοι και περιορισμοί.....	37
2.4.5 Ενίσχυση της κινητικότητας του κεφαλαίου, της εργασίας και της ευελιξίας.....	37
2.4.6 Οι πολιτικές που εστιάζουν στο ανθρώπινο δυναμικό.....	38

2.4.7 Οι πολιτικές άυλων υποδομών	38
2.4.8 Η εγκατάσταση των επιστημονικών ιδρυμάτων.....	38
2.4.9 Οι πολιτικές που αποσκοπούν στις διασυνοριακές συνεργασίες	38-39
2.5 Πολιτικές περιφερειακής ανάπτυξης που έχουν εφαρμοστεί.....	39-40
2.6 Οικονομική κρίση και περιφερειακή ανάπτυξη.....	41
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Αποκέντρωση αρμοδιοτήτων	42
3.1 Εισαγωγή.....	42
3.2 Οι Δήμοι.....	42
3.3 Οι Περιφέρειες	43
3.4 Φορολογική αποκέντρωση και χρηματοδότηση της τοπικής αυτοδιοίκησης... 43-44	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Ο ρόλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης.....	45
4.1 Μετάβαση από τη Συνθήκη της Ρώμης προς την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη	45-46
4.2 Μετάβαση από την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη στη Συνθήκη του Μάαστριχτ ...	46-47
4.3 Μετάβαση από τη Συνθήκη του Μάαστριχτ στη Συνθήκη του Άμστερνταμ.....	47
4.4 Μετάβαση από το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα στη Μεταρρυθμιστική Συνθήκη	47
4.5 Η περιφερειακή πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης.....	48-49
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: Τα Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης	50
5.1 Εισαγωγή.....	50
5.2 Ιστορική αναδρομή Ευρωπαϊκών χρηματοδοτικών προγραμμάτων.....	50-51
5.3 Το ΕΣΠΑ 2007-2013	51-55
5.4 Το ΕΣΠΑ 2014-2020	56
5.5 Η κοινοτική πρωτοβουλία Interegg.....	57
5.6 Το πρόγραμμα Terra	58
5.7 Η Ευρωπαϊκή εδαφική συνεργασία	58-59
5.8 Η κοινοτική πρωτοβουλία Urban	59-61
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: Η περίπτωση της Δυτικής Μακεδονίας	61
6.1 Γενικά στοιχεία για την Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας.....	61
6.2 Στατιστικά στοιχεία Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας	62-64
6.3 Το ΕΣΠΑ 2007-2013 στην Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας	64-65
6.4 Το ΕΣΠΑ 2014-2020 στην Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας	66
6.5 Προτάσεις για τον τρόπο διαχείρισης του νέου προγράμματος 2020-2026.....	67-68
ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ-ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	68-69
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	70-72

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα εργασία διαρθρώνεται σε έξι κεφάλαια. Το πρώτο κεφάλαιο πραγματεύεται το θέμα των περιφερειακών ανισοτήτων, όπου γίνεται εκτενής αναφορά στις οικονομίες συσσώρευσης και στη θεωρία της ενδογενούς ανάπτυξης. Επίσης, παρουσιάζονται οι περιφερειακές ανισότητες στην Ελλάδα μέσα από την εξέταση παραγόντων όπως είναι το κατά κεφαλήν ΑΕΠ, οι δείκτες ευημερίας, οι δημογραφικοί δείκτες, η παραγωγική διάρθρωση του ΑΕΠ και της απασχόλησης, το ανθρώπινο δυναμικό και η απασχόληση καθώς και οι διαθέσιμες κοινωνικές και παραγωγικές υποδομές. Τέλος, επιχειρείται μια προσέγγιση των περιφερειακών ανισοτήτων σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Στο δεύτερο κεφάλαιο, παρουσιάζεται η περιφερειακή πολιτική και ειδικότερα αναλύονται οι θεωρίες περιφερειακής οικονομικής ανάπτυξης. Οι θεωρίες αυτές είναι οι κλασικές θεωρίες περιφερειακής οικονομικής ανάπτυξης, οι νεοκλασικές θεωρίες περιφερειακής οικονομικής ανάπτυξης, οι Κεϋνσιανές θεωρίες περιφερειακής οικονομικής ανάπτυξης, οι φιλελεύθερες θεωρίες περιφερειακής οικονομικής ανάπτυξης καθώς και οι ριζοσπαστικές θεωρίες περιφερειακής οικονομικής ανάπτυξης. Επιπλέον, παρουσιάζονται τα μέσα άσκησης της περιφερειακής πολιτικής που είναι οι δημόσιες δαπάνες, οι υποδομές, τα αναπτυξιακά κίνητρα, οι έλεγχοι και οι περιορισμοί, η ενίσχυση της κινητικότητας του κεφαλαίου, της εργασίας και της ευελιξίας.

Στο κεφάλαιο τρία, εξετάζεται η αποκέντρωση των αρμοδιοτήτων, όπου γίνεται εκτενής αναφορά στους Δήμους και στις Περιφέρειες, ενώ δίνεται έμφαση στην φορολογική αποκέντρωση και χρηματοδότηση της τοπικής αυτοδιοίκησης.

Στο τέταρτο κεφάλαιο παρουσιάζεται ο ρόλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ειδικότερα, αποτυπώνεται η μετάβαση από την Συνθήκη της Ρώμης προς την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη, η μετάβαση από την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη στη Συνθήκη του Μάαστριχτ, η μετάβαση από τη Συνθήκη του Μάαστριχτ στην Συνθήκη του Άμστερνταμ, καθώς και η μετάβαση από το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα στη Μεταρρυθμιστική Συνθήκη. Τέλος, εξετάζεται η εφαρμοζόμενη περιφερειακή πολιτική σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Στο κεφάλαιο πέντε, παρουσιάζονται τα Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αρχικά, γίνεται μια ιστορική αναδρομή των Ευρωπαϊκών χρηματοδοτικών προγραμμάτων και στη συνέχεια εξετάζονται το ΕΣΠΑ 2007-2013 και το ΕΣΠΑ 2014-2020. Ακολούθως, παρουσιάζεται η κοινοτική πρωτοβουλία Interreg, το πρόγραμμα Terra, η Ευρωπαϊκή εδαφική συνεργασία καθώς και η κοινοτική πρωτοβουλία Urban.

Στο έκτο κεφάλαιο, εξετάζεται η περίπτωση της Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας. Αρχικά, παρουσιάζονται ορισμένα γενικά στοιχεία για την Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας, εν συνεχεία αναλύονται τα στατιστικά στοιχεία της, ενώ ακολούθως εξετάζεται το ΕΣΠΑ κατά τη διάρκεια των δύο προγραμματικών περιόδων, δηλαδή κατά την περίοδο 2007-2013 και κατά την προγραμματική περίοδο που διανύουμε τώρα, δηλαδή 2014-2020. Τέλος, γίνεται μια απόπειρα παράθεσης προτάσεων αναφορικά με την διαχείριση του νέου προγράμματος 2020-2026.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1: Κατανομή του ΑΕΠ σε ευρώ για τις 51 Π.Ε. για το 2010.....	11
Πίνακας 2: Κατανομή του ΑΕΠ σε ευρώ ανά Περιφέρεια για το 2010.....	13

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Περιφερειακές ανισότητες

1.1 Εισαγωγή

Ο χώρος θεωρείται ως ένα πλέγμα σχέσεων που υπάρχει μεταξύ των κοινοτικών ενοτήτων που τον προσδιορίζουν και ενυπάρχουν με μια σχέση αλληλεξάρτησης. Ο χώρος δύναται αποκτήσει σημασία καθώς:

- Οι παραγωγικοί συντελεστές δεν είναι χωρικά ισοκατανεμημένοι.
- Οι παραγωγικές δραστηριότητες δεν είναι χωρικά ισοκατανεμημένες.
- Η μεταφορά των παραγωγικών δραστηριοτήτων και των προϊόντων συνοδεύεται από κόστος. (Hoover, 1963)

Όπως μπορούμε να διαπιστώσουμε, ο χώρος συνιστά αιτία της δημιουργίας οικονομικών πλεονεκτημάτων ή και μειονεκτημάτων καθώς επιδρά στη λειτουργία του οικονομικού συστήματος, απελευθερώνοντας οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές δυναμικές, που σχετίζονται με τη σειρά τους με οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές επιπτώσεις. (Πετράκος & Ψυχάρης, 2016)

Η σημασία της αποτίμησης των περιφερειακών ανισοτήτων είναι αναγκαία τόσο από θεωρητικής – ακαδημαϊκής πλευράς, που γίνεται έλεγχος των θεωρητικών υποδειγμάτων, όσο και από πρακτικής-πολιτικής πλευράς που γίνεται έλεγχος των εφαρμοζόμενων πολιτικών (Αρτελάρης, et al., 2011). Επιπλέον, μέσω της διερεύνησης των περιφερειακών ανισοτήτων διαπιστώνεται κατά πόσον οι μηχανισμοί της αγοράς καθώς και οι αντισταθμιστικές πολιτικές μπορούν να συμβάλλουν στην οικονομική ολοκλήρωση. (Πετράκος & Ψυχάρης, 2016)

1.2 Οικονομίες συσσώρευσης

1.2.1 Οικονομίες συγκέντρωσης και ανάπτυξη των πόλεων

Είναι γεγονός ότι μετά την δεκαετία του 1970 και ιδίως μετά την δεκαετία του 1980 επικράτησε η άποψη ότι η συγκέντρωση πληθυσμού μπορεί να συμβάλλει με καθοριστικό τρόπο στην αποτελεσματικότερη χρήση των πόρων αυξάνοντας την

παραγωγικότητα τους, σε σύγκριση με την εγκατάσταση και δραστηριοποίηση σε χώρους εκτός των πόλεων. Όπως υποστηρίζει η συγκεκριμένη άποψη, η συγκέντρωση των επιχειρήσεων σε μεγάλους αστικούς σχηματισμούς έχει ως αποτέλεσμα να μειώνεται το κόστος παραγωγής, καθώς υπάρχουν εσωτερικές και εξωτερικές οικονομίες κλίμακας. Οι έρευνες που έχουν γίνει κατά καιρούς επικεντρώνονται κυρίως στις εξωτερικές οικονομίες κλίμακας που σχετίζονται με το υψηλότερο επίπεδο οικονομικής δραστηριότητας και τις υπηρεσίες που είναι διαθέσιμες στα αστικά κέντρα, ενώ οι οικονομίες συσπείρωσης αφορούν κυρίως τα οφέλη που προκύπτουν από τη συγκέντρωση ομοειδών επιχειρήσεων στην ίδια περιοχή. (Πετράκος & Ψυχάρης, 2016)

1.2.2 Η θεωρία της ενδογενούς ανάπτυξης

Σύμφωνα με τη θεωρία της ενδογενούς ανάπτυξης του Romer (1986), οι αύξουσες αποδόσεις κλίμακας προκύπτουν από τη συσσώρευση γνώσης ως εξής:

- Η γνώση παράγεται ως αποτέλεσμα των πόρων που κατανέμονται στην έρευνα, δηλαδή ουσιαστικά η αύξηση της γνώσης είναι λιγότερο από αναλογική σε σχέση με την αύξηση των πόρων.
- Η συμβολή της γνώσης στην παραγωγή του προϊόντος μιας επιχείρησης υπόκειται σε αύξουσες αποδόσεις κλίμακας, δηλαδή ουσιαστικά το προϊόν αυξάνεται αναλογικά περισσότερο σε σχέση με τη βελτίωση της γνώσης.
- Η γνώση που παράγεται σε μια επιχείρηση, έχει ως αποτέλεσμα να δημιουργούνται θετικές εξωτερικές οικονομίες για όλες τις επιχειρήσεις.

Όπως υποστηρίζει η εν λόγω θεωρία, η διαδικασία της ανάπτυξης θεωρείται μια συσσωρευτική διαδικασία, καθώς συνδυάζει εσωτερικές και εξωτερικές οικονομίες κλίμακας. Από την άποψη αυτή συνάγεται ότι οι μεγάλες επενδύσεις αυξάνουν αναλογικά περισσότερο το προϊόν και το ΑΕΠ, σε σχέση με τις μικρότερες. Επομένως, κατά τον ίδιο τρόπο, οι ρυθμοί ανάπτυξης των αναπτυγμένων χωρών μπορεί να είναι υψηλότεροι από τους ρυθμούς ανάπτυξης των αναπτυσσόμενων χωρών, και επομένως τα επίπεδα ανάπτυξης αποκλίνουν αντί να παρουσιάζουν σύγκλιση. (Πετράκος & Ψυχάρης, 2016)

1.2.3 Η νέα οικονομική γεωγραφία

Σύμφωνα με αυτή την άποψη που άρχισε να αναπτύσσεται σχετικά πρόσφατα από τον Krugman (1991), η παραγωγή στο επίπεδο της επιχείρησης σχετίζεται με τις αύξουσες αποδόσεις κλίμακας, με την κινητικότητα της εργασίας και του κεφαλαίου που είναι έντονη, ενώ το κόστος μεταφοράς θεωρείται μηδενικό. Ουσιαστικά, μπορούμε να πούμε ότι η άποψη αυτή υποστηρίζει ότι το κόστος μεταφοράς και επομένως ο γεωγραφικός παράγοντας έχουν ρυθμιστικό ρόλο στην κατανομή που λαμβάνουν οι δραστηριότητες στον χώρο. Έχει διαπιστωθεί ότι όταν το κόστος μεταφοράς είναι υψηλό, τότε οι επιχειρήσεις εγκαθίσταται σε επιμέρους περιφερειακές αγορές προκειμένου να αποφύγουν την οικονομική επιβάρυνση της μεταφοράς προϊόντων και λειτουργούν ως μονοπώλια. Από την άλλη, όταν το κόστος μεταφοράς βρίσκεται σε χαμηλά επίπεδα, είτε λόγω των τεχνολογικών εξελίξεων, είτε λόγω της δημιουργίας των κατάλληλων μεταφορικών υποδομών, οι επιχειρήσεις συγκεντρώνονται στις μεγαλύτερες αγορές, όπου δημιουργούνται οικονομίες κλίμακας, ενώ δεν υπάρχει ο κίνδυνος της απώλειας μεριδίου αγοράς στις πιο απομακρυσμένες περιοχές. (Krugman, 1995)

Επιπρόσθετα, σημαντικό ρόλο στη συγκέντρωση των δραστηριοτήτων διαδραματίζει η μορφή των αγορών. Με την αύξηση της διαφοροποίησης των προϊόντων, αυξάνεται η πιθανότητα συγκέντρωσης των επιχειρήσεων σε μικρό αριθμό clusters, καθώς με την διαφοροποίηση μετριάζεται η πίεση του ανταγωνισμού των τιμών, επιτρέποντας με αυτό τον τρόπο, να εκμεταλλευτούν τα πλεονεκτήματα που τους προσφέρουν οι οικονομίες συγκέντρωσης σε ένα διαφοροποιημένο περιβάλλον. Επομένως, συνάγεται ότι όταν επικρατούν συνθήκες χαμηλού κόστους μεταφοράς, η έντονη διαφοροποίηση των προϊόντων ευνοεί τη χωρική συγκέντρωση των δραστηριοτήτων. (Fujita, 1993)

Όπως υποστηρίζει ο Fujita (1993), η ποικιλία των παραγόμενων προϊόντων μπορεί να λειτουργήσει με συσσωρευτικό τρόπο. Εφόσον οι καταναλωτές δείχνουν έντονη προτίμηση στην ποικιλία, αυτή σχετίζεται με το μέγεθος της αγοράς, ενώ η παραγωγή διαφοροποιημένων προϊόντων χαρακτηρίζεται από αύξουσες αποδόσεις κλίμακας. Επομένως, οι μεγάλες πόλεις τείνουν να συγκεντρώνουν με τρόπο δυσανάλογο μεγάλα τμήματα του πληθυσμού και των δραστηριοτήτων, ενώ οι μικρές

πόλεις δεν διαθέτουν το μέγεθος και το εύρος των δραστηριοτήτων, έτσι ώστε να μπορέσουν να ωφεληθούν από αυτού του είδους τη συσσωρευτική δραστηριότητα.

1.3 Οι Περιφερειακές ανισότητες στην Ελλάδα

Είναι γεγονός ότι ο μισός πληθυσμός της Ελλάδας διαμένει στις ευρύτερες περιοχές της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης, ενώ η υπόλοιπη χώρα δεν παρουσιάζει ιδιαίτερα σημαντικές πληθυσμιακές συγκεντρώσεις. Ουσιαστικά μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι υπάρχει μια άνιση κατανομή των υποδομών, των υπηρεσιών καθώς και των ευκαιριών ανάπτυξης ευρύτερα. Επιπλέον, ορισμένες περιοχές της χώρας αποτελούν τις λιγότερο αναπτυγμένες περιφέρειες της Ευρώπης παρουσιάζοντας σημαντικές αποκλίσεις από τις προηγμένες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Λόγω αυτής της κατάστασης πολλές φορές εκφράζεται μια αίσθηση εγκατάλειψης, που διατυπώνεται με απόψεις περί «αθηναϊκού κράτους», ενώ τονίζεται διαρκώς η αδιαφορία της κεντρικής διοίκησης προς αυτές τις περιοχές. Ωστόσο τα τελευταία χρόνια δεν μπορεί κανείς να αμφισβητήσει ότι έχουν εφαρμοστεί ορισμένες πολιτικές που αποσκοπούσαν σε άμβλυνση των ανισοτήτων και σε σύγκλιση. Στα πλαίσια αυτά θα πρέπει να τονίσουμε ότι η ύπαρξη περιφερειακής πολιτικής, δεν είναι βέβαιο ότι μπορεί να εξασφαλίσει την μείωση των ανισοτήτων, καθώς ενδέχεται το μίγμα πολιτικής να μην είναι το κατάλληλο ή να μην υπάρχουν οι κατάλληλοι πόροι, ή ακόμα να υπάρχουν ορισμένοι οικονομικοί και γεωγραφικοί παράγοντες που συμβάλλουν στην ενίσχυση των ανισοτήτων. (Ψυχάρης & Φώτης, 2011)

1.3.1 Το κατά κεφαλήν ΑΕΠ

Ο πίνακας 1, αποτυπώνει την κατανομή του ΑΕΠ σε ευρώ για τις 51

Περιφερειακές Ενότητες για το έτος 2010, ενώ γίνεται σύγκριση με την ΕΕ-27 και ΕΖ-17.

Πίνακας 1: Κατανομή του ΑΕΠ σε ευρώ για τις 51 Π.Ε. για το 2010¹

Γεωγραφική Ενότητα	Ποσοστό συμμετοχής στο ΑΕΠ της χώρας	Κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε ευρώ	Μ.Ο. ΕΕ-27 =100	Μ.Ο. ΕΖ-17 =100	Μ.Ο. χώρα =100
ΕΕ-27	-	24.500	100	88	125
ΕΖ-17	-	27.700	113	100	141
Ελλάδα	100,00	19.600	80	71	100
Αττική	48,00	25.900	106	94	132
Θεσσαλονίκη	8,91	17.000	69	61	87
Αχαΐα	2,50	15.800	64	57	81
Ηράκλειο	2,42	17.700	72	64	90
Λάρισα	2,01	15.500	63	56	79
Δωδεκάνησος	1,81	20.300	83	73	104
Μαγνησία	1,58	17.200	70	62	88
Κυκλάδες	1,56	30.900	126	112	158
Βοιωτία	1,50	26.600	109	96	136
Κοζάνη	1,47	21.200	87	77	108
Εύβοια	1,41	15.200	62	55	78
Αιτωλοακαρνανία	1,27	13.000	53	47	66
Κορινθία	1,24	18.900	77	68	96
Χανιά	1,24	18.100	74	65	92
Ιωάννινα	1,12	13.200	54	48	67
Φθιώτιδα	1,06	14.200	58	51	72
Έβρος	1,05	15.700	64	57	80
Καβάλα	1,04	16.600	68	60	85
Μεσσηνία	1,03	14.000	57	51	71
Ηλεία	0,89	11.000	45	40	56
Σέρρες	0,88	10.500	43	38	54
Πέλλα	0,86	13.200	54	48	67

¹ Πηγή: Πετράκος, Γ., & Ψυχάρης, Γ. (2016). *Περιφερειακή Ανάπτυξη στην Ελλάδα*. Αθήνα : Εκδόσεις Κριτική.

Κέρκυρα	0,86	14.200	58	51	72
Ημαθία	0,85	13.000	53	47	66
Χαλκιδική	0,78	17.200	70	62	88
Περία	0,78	13.500	55	49	69
Ξάνθη	0,77	15.800	64	57	81
Αργολίδα	0,75	16.300	67	59	83
Τρίκαλα	0,74	12.600	51	45	64
Λέσβος	0,73	15.400	63	56	79
Ροδόπη	0,70	14.100	58	51	72
Αρκαδία	0,69	17.700	72	64	90
Λασιθί	0,64	19.000	78	69	97
Ρέθυμνο	0,63	17.200	70	62	88
Λακωνία	0,53	12.800	52	46	65
Δράμα	0,52	11.600	47	42	59
Καρδίτσα	0,52	10.000	41	36	51
Κιλίκις	0,49	12.900	53	47	66
Φλώρινα	0,47	19.100	78	69	97
Ζάκυνθος	0,42	22.800	93	82	116
Άρτα	0,40	12.800	52	46	65
Χίος	0,38	16.100	66	58	82
Κεφαλληνία	0,37	21.800	89	79	111
Πρέβεζα	0,36	14.200	58	51	72
Φωκίδα	0,33	19.700	80	71	101
Θεσπρωτία	0,32	16.800	69	61	86
Σάμος	0,31	16.500	67	60	84
Καστοριά	0,27	11.400	47	41	58
Ευρυτανία	0,22	25.800	105	93	132
Λευκάδα	0,17	16.800	69	61	86
Γρεβενά	0,16	11.700	48	42	60

Αρχικά θα πρέπει να επισημάνουμε ότι τα δεδομένα αυτά αφορούν το 2010, ενώ σήμερα είναι διαφορετικά λόγω της επίδρασης της οικονομικής κρίσης που επηρέασε ιδιαίτερα ορισμένες περιοχές. Για το 2010 το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της χώρας ισούταν

με το 80% της ΕΕ-27 και το 71% της ΕΖ-17. Αξιοσημείωτο είναι ακόμη ότι δύο Περιφερειακές Ενότητες, η Π.Ε. Αττικής και η Π.Ε. Θεσσαλονίκης συγκεντρώνουν σχεδόν το 60% της συνολικής οικονομικής δραστηριότητας της χώρας, ενώ στη συνέχεια κατατάσσονται οι Περιφερειακές Ενότητες που φιλοξενούν τα μεγάλα αστικά κέντρα της χώρας. Επιπλέον, όπως μπορούμε να διαπιστώσουμε, υψηλό κατά κεφαλήν ΑΕΠ έχουν οι Περιφερειακές Ενότητες στις οποίες αναπτύσσονται τουριστικές δραστηριότητες, όπως είναι η Π.Ε. Κυκλάδων, η Π.Ε. Δωδεκανήσων, η Π.Ε. Ζακύνθου, η Π.Ε. Κεφαλληνίας κτλ., ενώ υψηλό κατά κεφαλήν ΑΕΠ παρουσιάζουν και οι Π.Ε. που έχουν βιομηχανική δραστηριότητα όπως είναι η Βοιωτία, αλλά και η Π.Ε. Κοζάνης και η Π.Ε. Φλώρινας που αποτελούν το ενεργειακό κέντρο της χώρας. Ακόμη, από τα στοιχεία που παρατίθενται στον πίνακα 1, μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι για το έτος 2010 μόλις τέσσερις Περιφερειακές Ενότητες βρίσκονται πάνω από τον μέσο όρο της ΕΕ-27 που είναι 24.500€, ενώ εννιά Περιφερειακές Ενότητες βρίσκονται πάνω από τον μέσο όρο της χώρας που είναι 19.600€. Από την άλλη, θα πρέπει να τονίσουμε ότι 39 Περιφερειακές Ενότητες, εμφανίζουν κατά κεφαλήν ΑΕΠ το οποίο βρίσκεται σε χαμηλότερα επίπεδα από το 75% της ΕΕ-27, ενώ υπάρχουν και έξι Περιφερειακές Ενότητες, οι οποίες εμφανίζουν κατά κεφαλήν ΑΕΠ το οποίο βρίσκεται κάτω από το 50% της ΕΕ-27.

Ο πίνακας 2, παρουσιάζει την κατανομή του ΑΕΠ και το κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε ευρώ για τις 13 Περιφέρειες για το έτος 2010, ενώ τα μεγέθη αυτά συγκρίνονται με τους μέσους όρους της χώρας, της ΕΕ-27 και της ΕΖ-17.

Πίνακας 2: Κατανομή του ΑΕΠ σε ευρώ ανά Περιφέρεια για το 2010²

Γεωγραφική	Ποσοστό	Κατά	Μ.Ο. ΕΕ-	Μ.Ο. ΕΖ-	Μ.Ο.
-------------------	----------------	-------------	-----------------	-----------------	-------------

² Πηγή: Πετράκος, Γ., & Ψυχάρης, Γ. (2016). *Περιφερειακή Ανάπτυξη στην Ελλάδα*. Αθήνα : Εκδόσεις Κριτική.

Ενότητα	συμμετοχής στο ΑΕΠ της χώρας	κεφαλήν ΑΕΠ σε ευρώ	27 =100	17 =100	χώρα =100
ΕΕ-27	-	24.500	100	88	125
EZ-17	-	27.700	113	100	141
Ελλάδα	100,00	19.600	80	71	100
Αττική	48,00	25.900	106	94	132
Κεντρική Μακεδονία	13,54	15.400	63	56	79
Κρήτη	4,93	17.900	73	65	91
Θεσσαλία	4,84	14.600	60	53	74
Δυτική Ελλάδα	4,65	13.800	56	50	70
Στερεά Ελλάδα	4,53	18.100	74	65	92
Πελοπόννησος	4,25	16.000	65	58	82
Ανατ. Μακεδονία και Θράκη	4,08	14.900	61	54	76
Νότιο Αιγαίο	3,37	24.100	98	87	123
Δυτική Μακεδονία	2,38	18.000	73	65	92
Ήπειρος	2,21	13.700	56	49	70
Ιόνια Νησιά	1,81	17.200	70	62	88
Βόρειο Αιγαίο	1,42	15.800	64	57	81

Από τον πίνακα 2, διαπιστώνουμε ότι η Αττική είναι η μεγαλύτερη και περισσότερο αναπτυγμένη περιφέρεια της χώρας για το έτος 2010 αλλά και γενικότερα για κάθε έτος. Το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της Αττικής φθάνει το 106% του μέσου όρου της ΕΕ-27, ενώ αποτελεί επίσης το 94% του μέσου όρου της ΕΖ-17 καθώς και το 132% του μέσου όρου της χώρας. Στη δεύτερη θέση, όπως μπορούμε να παρατηρήσουμε βρίσκεται η Κεντρική Μακεδονία, ενώ στις τελευταίες θέσεις, όντας μικρές περιφέρειες βρίσκονται η Περιφέρεια Ιονίων Νήσων καθώς και η Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου, οποίες συνεισφέρουν στο ΑΕΠ σε ποσοστό μικρότερο από το 2% του ΑΕΠ της χώρας.

Θα πρέπει να τονίσουμε ότι η κατανομή του ΑΕΠ μιας χώρας σε Περιφέρειες και Περιφερειακές Ενότητες, συνδέεται άμεσα με το χωρικό πρότυπο ανάπτυξης το οποίο ακολουθεί η χώρα, ενώ παράλληλα μπορεί να διαπιστωθεί ο τρόπος συγκέντρωσης και διασποράς των παραγωγικών δραστηριοτήτων. (Πετράκος & Ψυχάρης, 2016) Από τα δεδομένα που παρουσιάστηκαν αναφορικά με το ΑΕΠ, είμαστε σε θέση να διαπιστώσουμε ότι στην Ελλάδα βρίσκεται σε ισχύ ένα ιδιαίτερα συγκεντρωτικό παραγωγικό σύστημα, όπου το 50% του ΑΕΠ παράγεται στην Αττική, χωρίς να λάβουμε υπόψη τις βιομηχανικές μονάδες και τις μονάδες μεταποίησης που έχουν εγκατασταθεί στις γειτονικές των Αθηνών περιοχές, όπως είναι η Βοιωτία και η Κόρινθος. Παράλληλα, ανισότητες υπάρχουν και εντός των Περιφερειακών Ενοτήτων, καθώς το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της λιγότερο αναπτυγμένης Περιφερειακής Ενότητας είναι λιγότερο από το 1/3 της πλέον αναπτυγμένης Περιφερειακής Ενότητας. Όσον αφορά τις Περιφέρειες διαπιστώνουμε ότι ο λόγος ελάχιστης-μέγιστης τιμής είναι μικρότερος από το 1/2, κάτι που αποδεικνύει ότι υπάρχουν και σημαντικές ενδοπεριφερειακές ανισότητες, δηλαδή διαφορετική κατάσταση επικρατεί μεταξύ των Περιφερειακών Ενοτήτων, όσον αφορά το ΑΕΠ και την οικονομική ανάπτυξη ευρύτερα.

Ουσιαστικά, στην Ελλάδα μπορούμε να διακρίνουμε ένα χωρικό πρότυπο ανάπτυξης το οποίο διαρθρώνεται ως εξής:

- Από την Αττική που είναι ο σημαντικότερος πόλος ανάπτυξης μαζί με τις γύρω περιοχές και από την Θεσσαλονίκη, που είναι ο δεύτερος μεγάλος πυλώνας ανάπτυξης συμπεριλαμβάνοντας και τις γύρω περιοχές.
- Από έναν χερσαίο άξονα ανάπτυξης, στον οποίο περιέχονται τα δύο ισχυρά μητροπολιτικά κέντρα καθώς και οι ενδιάμεσες περιοχές.
- Από έναν νοητό-νησιωτικό άξονα ανάπτυξης, ο οποίος περιέχει τον χερσαίο χώρο, περιλαμβάνοντας τα νησιά του Ιονίου, την Κρήτη, τα Δωδεκάνησα, τις Κυκλάδες και τα νησιά του Βορείου Αιγαίου.

Άλλα αξιολογικά σημεία του προτύπου ανάπτυξης που επικρατεί στον ελληνικό χώρο είναι τα ακόλουθα:

- Οι περιοχές που είναι λιγότερο αναπτυγμένες βρίσκονται βόρεια και δυτικά της χώρας, σε περιοχές της Πελοποννήσου, της Δυτικής Ελλάδας,

της Ηπείρου καθώς και οι περιοχές που βρίσκονται στη διασυνοριακή ζώνη.

- Τα τελευταία χρόνια υπάρχει τάση διαρκούς ισχυροποίησης του μητροπολιτικού κέντρου των Αθηνών.
- Διαπιστώνεται αποδυνάμωση του μητροπολιτικού κέντρου της Θεσσαλονίκης.
- Παρατηρείται μια σταδιακή αλλά σταθερή αναπτυξιακή δυναμική από τον νησιωτικό χώρο.

Οι αλλαγές αυτές που πραγματοποιούνται σχετίζονται σε μεγάλο βαθμό τις αλλαγές που συμβαίνουν στο παραγωγικό σύστημα της χώρας. Ειδικότερα, θα μπορούσαμε να πούμε ότι συνδέονται με την άνοδο του τριτογενούς τομέα, καθώς και με την ανάπτυξη δραστηριοτήτων που σχετίζονται με τον δημόσιο τομέα, όπως συμβαίνει στην περιοχή της Αττικής. Όσον αφορά την Θεσσαλονίκη η αποδυνάμωση οφείλεται στο άνοιγμα το συνόρων, που είχε ως αποτέλεσμα την φυγή της μεταποίησης από την βόρεια Ελλάδα και την εγκατάσταση της σε γειτονικές βαλκανικές χώρες. Τέλος, η ανάπτυξη των νησιών σχετίζεται άμεσα με τη ανάπτυξη του τουριστικού ρεύματος που ιδίως τα τελευταία χρόνια έλαβε σημαντικές διαστάσεις. (Πετράκος & Ψυχάρης, 2016)

1.3.2 Δείκτες ευημερίας

Οι δείκτες ευημερίας σχετίζονται με την ποιότητα ζωής των πολιτών σε έναν τόπο και υπολογίζονται με βάση ένα πλήθος παραμέτρων που περιλαμβάνουν μετρήσεις για διάφορες βασικές κατηγορίες στη ζωή ενός πολίτη. Αυτές οι βασικές κατηγορίες αποτελούνται από τα εξής κύρια στοιχεία που είναι το : Εισόδημα, τα έξοδα για κατοικία, η ποιότητα εργασίας, η εκπαίδευση, οι κοινωνικές δομές αλληλεγγύης, το περιβάλλον, η συμμετοχή στα κοινά, η ποιότητα παροχής υγείας, η ασφάλεια, η ικανοποίηση της ποιότητας ζωής με βάση κάποια στατιστικά και ποσοτικά χαρακτηριστικά. (Κυριακή Ηλ. Καυκά (2003), ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΥΗΜΕΡΙΑΣ: Η ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΗ ΑΠΟ ΤΗ ΖΩΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ)

1.3.3 Δημογραφικοί δείκτες

Οι δημογραφικοί δείκτες σχετίζονται με στατιστικά στοιχεία των πολιτών ενός τόπου και ασχολούνται κυρίως με στοιχεία που είναι προσωπικά και με παραμέτρους όπως η ηλικία, το φύλο, το επίπεδο μόρφωσης, το εισόδημα και η οικογενειακή κατάσταση. Αυτοί οι δείκτες είναι στην ουσία ποσοστά με τα οποία εξάγονται διάφορες πληροφορίες για μία χώρα, μία ένωση ή μία πόλη. (Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας, (2003) ,’’ Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης για την Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας’’)

1.3.4 Παραγωγική διάρθρωση του ΑΕΠ και της απασχόλησης

Η γνώση των διαρθρωτικών χαρακτηριστικών του παραγωγικού συστήματος αποτελεί τη βάση του αναπτυξιακού προγραμματισμού ο οποίος πρέπει να προσδιορίζει την άσκηση οικονομικής πολιτικής προκειμένου να απεγκλωβιστεί η οικονομία από την κρίση και να σχεδιαστούν οι βασικοί πυλώνες της παραγωγικής αναδόμησης της οικονομίας. Εξετάσαμε τις μεταβολές που επέφεραν οι πολιτικές λιτότητας στην παραγωγική διάρθρωση της ελληνικής οικονομίας.

Συνεπώς με τη γνώση της παραγωγικής διάρθρωσης και της απασχόλησης μπορεί να εξαχθεί η οικονομική κατάσταση στα πλαίσια μίας χώρας και να καθοριστούν οι κινήσεις με σκοπό την στήριξη της σε περίπτωση που χρειάζεται οικονομική υποστήριξη.

1.3.5 Ανθρώπινο δυναμικό και απασχόληση

Το ανθρώπινο δυναμικό σχετίζεται με τα άτομα σε μία χώρα ή μία περιφερειακή κοινότητα που απαρτίζουν τον εργασιακό χώρο των εργασιακών φορέων όπως το δημόσιο, οι ιδιωτικές επιχειρήσεις κλπ. Στα πλαίσια της ανάλυσης της οικονομικής κατάστασης και της περιφερειακής ανάπτυξης μίας περιοχής είναι αναγκαίο να υπάρξει ανάλυση του ανθρώπινου δυναμικού της περιοχής, ώστε να καθοριστούν διάφοροι δείκτες απασχόλησης και να προβλεφθεί ένα απαραίτητο σύστημα ανάπτυξης ή υποβοήθησης της εργασίας και της απασχόλησης των εργαζομένων

Η ύπαρξη μετρήσεων για το ανθρώπινο δυναμικό μπορεί να προσδιορίσει τα ποσοστά ανεργίας, ή της εργασιακής απασχόλησης σε διάφορα ποσοστά ενηλίκων και για διάφορες ηλικίες και άλλους παράγοντες ενδιαφέροντος.

1.3.6 Κοινωνικές και παραγωγικές υποδομές

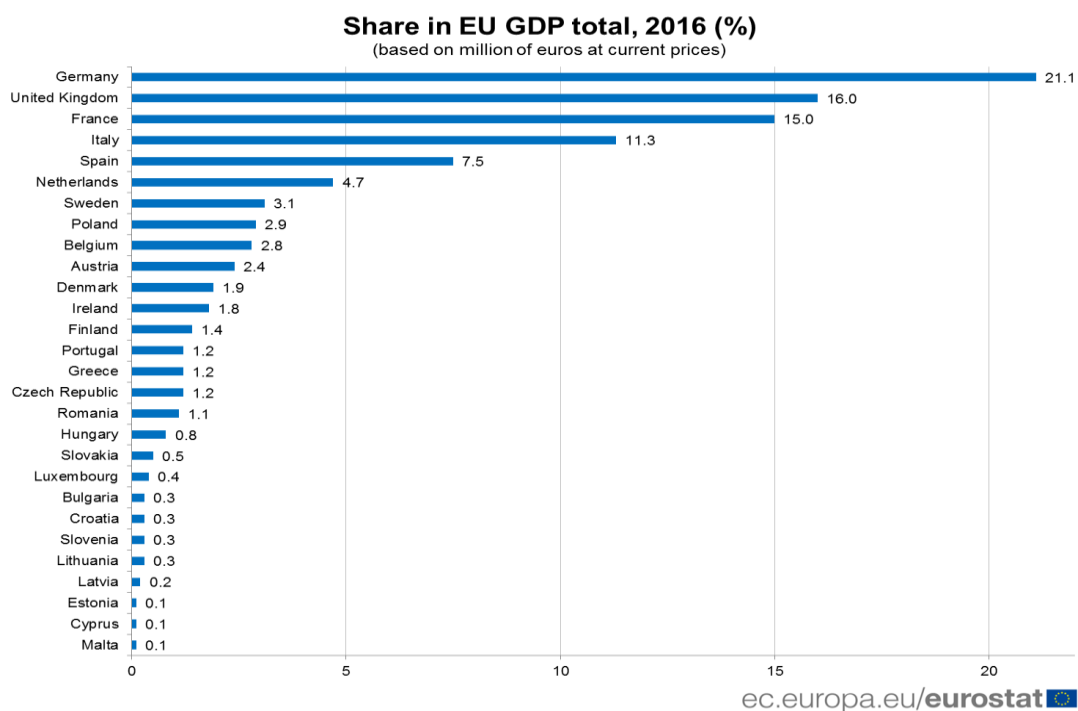
Οι κοινωνικές και παραγωγικές υποδομές είναι αναγκαίο να υπολογίζονται και να προσμετρώνται κατά τη διαδικασία μίας περιφερειακής ταυτοποίησης και διαδικασίας ανάπτυξης, διότι αποτελούν ένα σημαντικό ποσοστό της παραγωγικής δυνατότητας μίας περιοχής. Η ανάλυση τους μπορεί να προσφέρει σημαντικά στοιχεία στην ποιότητα ασφάλειας και ζωής που έχουν οι πολίτες σε ένα μέρος (κοινωνικές υποδομές), καθώς και στις δυνατότητες απασχόλησης στο ήδη υπάρχον εργασιακό πλαίσιο που υπάρχει σε μία περιοχή (παραγωγικές υποδομές).

Οι κοινωνικές υποδομές μπορούν επίσης να βοηθήσουν ευπαθείς ομάδες που δεν έχουν τη δυνατότητα στην παραγωγική διαδικασία ή στην εργασία για κάποιο διάστημα, βοηθώντας στην άμβλυνση της οικονομικής αστάθειας.

1.4 Οι Περιφερειακές ανισότητες στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Όσον αφορά τις περιφερειακές ανισότητες στην Ευρωπαϊκή ένωση φαίνεται ότι οι κύριοι τομείς που έγκειται η ανισότητα έχει να κάνει κυρίως με οικονομικά στοιχεία και συγκεκριμένα με αυτά που συνδέονται με την ποιότητα ζωής και το βιοτικό επίπεδο των πολιτών. Φαίνεται συνεπώς ότι ένα από τα κύρια στοιχεία που ορίζει τις περιφερειακές ανισότητες των χωρών στην Ευρωπαϊκή ένωση είναι το κατά κεφαλήν ΑΕΠ που παίζει σημαντικό ρόλο στην ευημερία του πληθυσμού ανά χώρα. Όπως φαίνεται στην Εικόνα 1.4.1 η συνεισφορά του ΑΕΠ / χρόνο έχει μεγάλη διαφορά σε κάθε χώρα και αυτό επηρεάζει κατά πολύ το βιοτικό επίπεδο του κάθε πολίτη.

(Περιφερειακή Πολιτική και περιφερειακές ανισότητες στην Ε.Ε (2013), http://www.ekdd.gr/ekdda/files/ergasies_esdd/13/3/467.pdf)

Εικόνα 1.4.1 : Συνολικό ΑΕΠ του 2016 για διάφορες χώρες της Ευρώπης. , πηγή : Ec.europa.eu/Eurostat

Άλλες περιφερειακές διακρίσεις που υπάρχουν στο επίπεδο της Ευρωπαϊκής ένωσης αφορούν το μέγεθος των διαθέσιμων ενεργειακών πόρων που υπάρχουν σε κάθε χώρα και αυτό καθιστά κάποιες από αυτές οικονομικά υποδεέστερες σε σχέση με άλλες λόγω της ανάγκης απόκτησης προμήθειας από αυτές, γεγονός που είναι ένα φαινόμενο οικονομικά επαχθές.

Μία ακόμα ανισότητα είναι το θεσμικό πλαίσιο της κάθε χώρας που δεν επιτρέπει να υπάρχει εμπόριο στην Ευρωπαϊκή ένωση με τον ίδιο τρόπο. Έτσι το οικονομικό σύστημα κάποιων χωρών φαίνεται να μη δίνει τις ίδιες δυνατότητες για επιχειρήσεις να αποκτήσουν οικονομική δραστηριότητα και να προωθήσουν τα προϊόντα τους στην αγορά.

Μία ακόμα περιφερειακή ανισότητα είναι η αδυναμία ύπαρξης του κατάλληλου μορφολογικού πλαισίου για όλες τις χώρες, ώστε να υποστηρίξουν κάποιες επενδύσεις και επιχειρηματικά πλάνα που έχουν γίνει στόχοι της Ε.Ε και κατά συνέπεια αυτές οι χώρες φαίνεται να μην υπερτερούν σε σχέση με τις άλλες, λόγω αυτής της διάκρισης. Στα πλαίσια αυτά άλλες χώρες που δεν διαθέτουν βιομηχανικούς πόρους φαίνεται να μην έχουν οικονομική δραστηριότητα που να μπορεί να ανταπεξέλθει σε αυτή των χωρών με έντονη βιομηχανική δραστηριότητα και να δημιουργείται ένα οικονομικό χάσμα μεταξύ των χωρών της Ε.Ε

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Περιφερειακή πολιτική

2.1 Εισαγωγή

Αναμφίβολα στο πέρασμα του χρόνου έχουν διατυπωθεί πολλές θεωρίες που αφορούν την περιφερειακή ανάπτυξη, οι οποίες πέρα από το μεγάλο εύρος και ιστορία που έχουν θα μπορούσαμε να πούμε ότι παρουσιάζουν και σημαντικές διαφορές. Επιπλέον, τα τελευταία χρόνια παρατηρήθηκε σημαντική μεταβολή στα καταναλωτικά πρότυπα, καθώς και στα πρότυπα ζωής και συμπεριφοράς, τα οποία σχετίζονται με διαφορετικές μορφές και διαδικασίες ανάπτυξης, που λαμβάνουν χώρα σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο. Ιδίως τους δύο τελευταίους αιώνες, η παγκοσμιοποίηση που επικράτησε, ανέδειξε την κυριαρχία των δυνάμεων της αγοράς και έτσι αυτό είχε ως αποτέλεσμα να διευρυνθεί το χάσμα μεταξύ πλουσίων και φτωχών περιφερειών και κοινωνικών τάξεων, καθώς και να δημιουργηθούν πρόσθετες κοινωνικές και οικονομικές ανισότητες.

Με την εφαρμογή διαφόρων οικονομικών πολιτικών προκειμένου να γίνει προσέλκυση βιομηχανικών επενδύσεων, αγνοήθηκαν τα προβλήματα που σχετίζονταν με τις περιφερειακές οικονομικές ανισότητες που αφορούσαν τόσο της χώρες, όσο και τις περιφέρειες της κάθε χώρας. Οι ανισότητες που υπάρχουν μεταξύ των περιφερειών σχετίζονται με την αποδοτικότητα των συντελεστών παραγωγής, ενώ εμφανίζονται λαμβάνοντας τη μορφή χωρικής συγκεντροποίησης της οικονομικής ανάπτυξης. Η συγκεντροποίηση αυτή έχει ως αποτέλεσμα να δημιουργείται το φαινόμενο της οικονομικής εξάρτησης των περιοχών που είναι λιγότερο αναπτυγμένες από τις περιοχές που είναι οικονομικά προηγμένες και έτσι αποτρέπεται η αναπτυξιακή τους δυναμική και βρίσκονται μονίμως σε κατάσταση στασιμότητας και υπανάπτυξης. (Λαγός, 2007)

Ωστόσο, το πρόβλημα που δημιουργήθηκε με την περιφερειακή ανάπτυξη σχετίζεται άμεσα με τους ακόλουθους λόγους:

- Με την διαβρωτική επίδραση που φαίνεται να άσκησε στην οικονομική σκέψη το «δόγμα ισορροπίας», σύμφωνα με το οποίο ο μηχανισμός της αγοράς είχε τη δυνατότητα να μετριάσει και να εξαλείψει κάθε διαταραχή που υπήρχε στην διαπεριφερειακή ισορροπία των τιμών, των εισοδημάτων, των μισθών καθώς και των συντελεστών παραγωγής.

- Με την αντίληψη που επικράτησε ότι στην ανάλυση της λειτουργίας της οικονομίας, οι επιπτώσεις της μεταβλητής του χώρου θεωρούνταν υποδεέστερες συγκριτικά με τις επιπτώσεις της μεταβλητής του χρόνου.
- Με την επικρατούσα άποψη ότι τα παραδοσιακά οικονομικά φαινόμενα συμβαίνουν σε έναν συγκεκριμένο τόπο, με αποτέλεσμα να παραλειφθούν από τη γενική οικονομική θεωρία οι σχέσεις που υπήρχαν με τη χωροταξία καθώς και με τα προβλήματα που δημιουργούσαν οι χωροταξικές σχέσεις.
- Με την παραμέληση των χωροταξικών προβλημάτων από τους φορείς της οικονομικής πολιτικής.
- Με την έμφαση που έδωσε η οικονομική πολιτική διαχρονικά στην επίτευξη των εθνικών στόχων. (Σαραντίδης, 2005)

2.2 Θεωρίες περιφερειακής οικονομικής ανάπτυξης

Σύμφωνα με τον (Stilwell, 1972) μπορούν να διακριθούν δύο θεωρητικές προσεγγίσεις στα πλαίσια της περιφερειακής οικονομικής ανάπτυξης, οι οποίες αφορούν την ανάπτυξη του χώρου. Οι προσεγγίσεις αυτές είναι οι ακόλουθες:

- Οι μικρο-οικονομικές χωρικές θεωρίες, όπου ανήκουν οι προσεγγίσεις που σχετίζονται με τις «ατομικές» αποφάσεις χωροθέτησης επιχειρήσεων και νοικοκυριών και τους παράγοντες που φαίνεται να τις επηρεάζουν, όπου γίνεται λόγος για θεωρίες χωροθέτησης των οικονομικοκοινωνικών δραστηριοτήτων.
- Οι μακρο-οικονομικές χωρικές θεωρίες, όπου ανήκουν οι προσεγγίσεις που σχετίζονται με τις διαδικασίες που ακολουθεί η περιφερειακή ανάπτυξη.

Σύμφωνα και πάλι με τον ίδιο, οι μακρο-οικονομικές χωρικές θεωρίες μπορούν να διακριθούν στις ακόλουθες γενικές κατηγορίες:

- Στις θεωρίες που αναφέρουν ότι η ανάπτυξη προέρχεται ως αποτέλεσμα της ανακατανομής των παραγωγικών πόρων, τόσο σε ενδοπεριφερειακό επίπεδο, όσο και σε διαπεριφερειακό επίπεδο, όπου πρόκειται για τις κλασικές θεωρίες περιφερειακής ανάπτυξης.

- Στις θεωρίες που θεωρούν ότι η ανάπτυξη μπορεί να προκύψει ως απόρροια της επέκτασης της εξαγωγικής βάσης της περιφέρειας, όπως είναι για παράδειγμα η θεωρία εξαγωγικής βάσης.
- Στις θεωρίες που υποστηρίζουν ότι η ανάπτυξη προέρχεται ως αποτέλεσμα της επενδυτικής δραστηριότητας στις περιφέρειες, όπως είναι για παράδειγμα τα μοντέλα εθνικής ανάπτυξης τα οποία μεταφέρονται στην περιφερειακή κλίμακα.
- Στις θεωρίες που υποστηρίζουν ότι η ανάπτυξη μπορεί να εμφανιστεί ως αποτέλεσμα της σωρευτικής διαδικασίας σε ορισμένα σημεία, όπως για παράδειγμα ανέφεραν τα μοντέλα των Myrdal το 1957, Hirschman 1958 καθώς και Perroux 1964. (Stilwell, 1972)

Σύμφωνα με μια διαφορετική άποψη του (Hermansen, 1975) μπορούμε να διακρίνουμε τέσσερις διαφορετικές προσεγγίσεις που λειτουργούν σαν μοντέλα, οι οποίες είναι οι ακόλουθες:

- Τα περιγραφικά μοντέλα, τα οποία εντοπίζουν τα πρότυπα εξέλιξης της οικονομίας του χώρου, μέσω της διαδικασίας της ανάπτυξης. Στα μοντέλα αυτά μπορούμε να πούμε ότι κατατάσσονται οι θεωρίες εξαγωγικής βάσης, οι θεωρίες τομεακής διάρθρωσης καθώς και οι θεωρίες σταδίων ανάπτυξης.
- Τα θετικιστικά μοντέλα, τα οποία μπορούν να ερμηνεύσουν τα πρότυπα καθώς και τις εξελίξεις αλλά και τις μεταβολές τους, όπως αυτά προκύπτουν από τα περιγραφικά μοντέλα. Στα μοντέλα αυτού του είδους περιλαμβάνονται η θεωρία περί ανάπτυξης των πόλεων, το μοντέλο κέντρου-περιφέρειας καθώς και η θεωρία του βιομηχανικού συμπλέγματος.
- Τα κανονιστικά μοντέλα, τα οποία προσπαθούν να προτείνουν τους τρόπους εφαρμογής της κρατικής πολιτικής στο στάδιο του περιφερειακού προγραμματισμού.

2.2.1 Κλασικές θεωρίες περιφερειακής οικονομικής ανάπτυξης

Οι κλασικοί οικονομολόγοι όπως είναι ο Α. Σμιθ, ο Ντ. Ρικάρντο, ο J.S. Mill καθώς και ο Κ. Μαρξ ξεκινώντας από τη θεώρηση τους για τη φύση του ανθρώπου

και της κοινωνίας προσπάθησαν να αντιληφθούν και να ερμηνεύσουν τον τρόπο λειτουργίας του οικονομικού μηχανισμού, έχοντας ως στόχο τον εντοπισμό των κοινωνικοοικονομικών σχέσεων ή των σημαντικότερων παραγόντων, από τους οποίους ερμηνεύεται η πτώση του κέρδους και οι οποίοι εν τέλει είναι σε θέση να προσδιορίσουν την εξέλιξη του καπιταλιστικού συστήματος. Στόχος της έρευνας τους λοιπόν ήταν η δημιουργία γενικών θεωριών που θα περιέγραφαν τον μηχανισμό λειτουργίας και εξέλιξης του οικονομικού συστήματος, ενώ δεν φαίνεται να ασχολούνται με τα προβλήματα υπανάπτυξης, τα οποία και παρουσιάστηκαν σε πολύ μικρό βαθμό, καθώς θεωρούνταν παροδικά. (Ρέππας, 1988)

Οι κλασικοί οικονομολόγοι παρόλο που ερμηνεύουν με διαφορετικό τρόπο την διαδικασία της οικονομικής ανάπτυξης, όλοι φαίνεται να συμφωνούν στο ότι η οικονομική ανάπτυξη εξελίσσεται με ισόρροπο τρόπο, ενώ προστατεύεται από κάθε διαταραχή μέσω της ουδετερότητας του χρήματος και του μηχανισμού των τιμών. Σύμφωνα με αυτή τη θεώρηση οι περιφερειακές ανισότητες προκύπτουν ως παράγωγες συνέπειες του καπιταλιστικού τρόπου ανάπτυξης. Σύμφωνα με τη κλασική θεωρία, η σύγκλιση είναι αυτόματη, οι χρηματοδοτικές ενισχύσεις οι οποίες προβλέπονται στην περιφερειακή πολιτική δεν είναι αναγκαίες, ή πολλές φορές καθίστανται επιζήμιες καθώς οδηγούν σε στρέβλωση τους μηχανισμούς της αγοράς, θεωρώντας ότι αυτές αποτελούν εμπόδιο για την ομαλή κυκλοφορία των συντελεστών παραγωγής καθώς και στην υλοποίηση των απαιτούμενων προσαρμογών. (Λαγός, 2007)

Στις κλασικές θεωρίες περιφερειακής ανάπτυξης περιλαμβάνονται οι ακόλουθες:

- Η θεωρία της έλλειψης/αφθονίας πόρων
- Η θεωρία της οικονομικής βάσης
- Η θεωρία του διαπεριφερειακού εμπορίου

Η θεωρία της έλλειψης/αφθονίας των πόρων

Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή, οι ανισότητες που υπάρχουν μεταξύ περιφερειών και χωρών, αποδίδονται σε «φυσικούς λόγους», δηλαδή ορισμένες περιοχές παρουσιάζουν φυσικούς πόρους σε μεγάλες ποσότητες και επομένως έχουν αναπτυχθεί σε σημαντικότερο βαθμό συγκριτικά με άλλες περιοχές. Όπως υποστηρίζουν οι Perloff και Wingo (1961), ορισμένες περιοχές έχουν συγκριτικά

πλεονεκτήματα σε σχέση με άλλες και έτσι μπορούν και προωθούν την αναπτυξιακή διαδικασία από την άποψη των φυσικών πόρων, των πρώτων υλών, των κεφαλαίων, των ικανοτήτων, ή ακόμα και της εξυπνάδας και του εργατικού ήθους. Σύμφωνα με την άποψη αυτή, με την κατάλληλη κινητοποίηση των κατοίκων και του κεφαλαίου, οι περιοχές αυτές ευημερούν, ενώ ορισμένες άλλες οι οποίες και δεν διαθέτουν τα συγκεκριμένα πλεονεκτήματα θα λέγαμε ότι εξακολουθούν να παραμένουν φτωχές ή ακολουθούν με ρυθμούς πολύ αργούς. (Perloff & Wingo, 1961)

Η συγκεκριμένη θεωρία θα λέγαμε ότι έχει κυρίως περιγραφικό χαρακτήρα χωρίς να παρουσιάζει σημαντικά επιχειρήματα για να εξηγήσει τον πλούτο ή την φτώχεια που υπάρχει στις περιφέρειες μιας χώρας. Πρόκειται κυρίως για μια προσέγγιση η οποία δεν ερμηνεύει την περιφερειακή υπανάπτυξη, αλλά προβαίνει σε ορισμένες γενικές διαπιστώσεις με βάση τα χαρακτηριστικά που θεωρούνται ως «φυσικά» και όχι με βάση τα προϊόντα που προκύπτουν από συγκεκριμένες κοινωνικοοικονομικές συνθήκες.

Ωστόσο, θα πρέπει να τονίσουμε ότι η συγκεκριμένη θεωρία ερμηνεύει με αποτελεσματικό τρόπο την οικονομική ανάπτυξη και τις ανισότητες που συνδέονται με το έδαφος ως συντελεστή παραγωγής, όπως για παράδειγμα είναι ο κλάδος της γεωργίας, με την έλλειψη κεφαλαίου για τη δημιουργία επενδύσεων, με την έλλειψη επιχειρηματικού πνεύματος και επιχειρηματικής κουλτούρας, με τα δυσμενή κλιματολογικά χαρακτηριστικά τα οποία υπάρχουν σε μια περιοχή, με τα γεωγραφικά και τα φυλετικά χαρακτηριστικά. (Λαμπριανίδης, 2002)

Η θεωρία αυτή όμως δεν εξηγεί για ποιο λόγο ορισμένες περιοχές που διαθέτουν σημαντικούς πλουτοπαραγωγικούς πόρους ή γενικότερα κάποιο συγκριτικό πλεονέκτημα σε έναν φυσικό πόρο παραμένουν φτωχές, όπως για παράδειγμα είναι οι περιοχές που παράγουν πετρέλαιο στη Μέση Ανατολή, ή οι αδαμαντοπαραγωγικές χώρες, ενώ αξιοσημείωτο είναι ότι ορισμένες άλλες περιοχές παρόλο που δεν διαθέτουν αφθονία φυσικών πόρων, όπως για παράδειγμα η Ιαπωνία είναι πλούσιες. (Λαγός, 2007)

Η θεωρία της οικονομικής βάσης

Η θεωρία της οικονομικής βάσης μπορεί να αποδώσει τις βραχυχρόνιες μεταβολές που συμβαίνουν στο περιφερειακό εισόδημα. Σύμφωνα με τη συγκεκριμένη θεωρία ο ρυθμός της οικονομικής ανάπτυξης που εμφανίζει μια χώρα μπορεί να προσδιοριστεί

από την εξαγωγική της δραστηριότητα προς τις υπόλοιπες περιφέρειες της χώρας και προς τις υπόλοιπες χώρες του κόσμου. (Κόνσολας, 1983)

Η βάση αυτής της θεωρίας στηρίζεται στην άποψη ότι οι κλάδοι μεταξύ τους διασυνδέονται, θεωρώντας ότι σε μια περιφέρεια υπάρχουν δύο διαφορετικές μεγάλες ομάδες κλάδων οικονομικής δραστηριότητας. Η περιφερειακή οικονομία εξαρτάται από την ανάπτυξη των εξαγωγικών της κλάδων και μπορεί να θεωρηθεί σε δύο ομάδες που είναι οι ακόλουθες:

- Ο τοπικός ή βασικός τομέας οικονομικής δραστηριότητας, που περιλαμβάνει την κυρίαρχη εξαγωγική δραστηριότητα της περιφερειακής οικονομίας. Ειδικότερα, μπορεί να περιλαμβάνει τις εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών οι οποίες διοχετεύονται από την περιφέρεια προς τον υπόλοιπο κόσμο ή τις δαπάνες που πραγματοποιούν οι ξένοι εντός της περιφέρειας για αγαθά και υπηρεσίες. Ο τομέας των υπηρεσιών, εκφράζεται ως μια συνάρτηση του εξαγωγικού τομέα, και στηρίζεται στη υπόθεση ότι η σχέση αυτή είναι σταθερή και ικανή να προβλέψει τα μελλοντικά επίπεδα της δραστηριότητας στην περιφέρεια ως σύνολο από την εξέλιξη των μελλοντικών επιπέδων των εξαγωγών της. Θα πρέπει να τονίσουμε ότι οι επιδόσεις που παρουσιάζει ο βασικός τομέας σχετίζονται με οικονομικές συνθήκες οι οποίες ισχύουν εκτός της τοπικής οικονομίας που εξετάζεται.
- Ο μη βασικός ή τοπικός τομέας οικονομικής δραστηριότητας, στον οποίο περιλαμβάνονται τομείς όπως είναι το λιανικό εμπόριο, ο τουρισμός, η ψυχαγωγία, οι τραπεζικές υπηρεσίες, η εκπαίδευση, η υγεία κτλ. ενώ ο τομέας αυτός περιλαμβάνει δραστηριότητες που λειτουργούν συμπληρωματικά ως προς τον βασικό τομέα, καλύπτοντας με αυτόν τον τρόπο τις ανάγκες του μόνιμου πληθυσμού της περιφέρειας. Θα πρέπει να επισημάνουμε ότι ο μη βασικός τομέας συντελείται από κλάδους των οποίων οι επιδόσεις σχετίζονται και εξαρτώνται από τις οικονομικές συνθήκες που επικρατούν εντός του εσωτερικού της τοπικής κοινωνίας. (Richardson, 1978)

Με βάση τη θεωρία αυτή, η προωθητική δράση που ασκεί ο βασικός τομέας της περιφερειακής οικονομίας έχει πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα στην περιφερειακή οικονομία μεταβάλλοντας τη δομή της. Τα αποτελέσματα αυτά που ασκεί ο βασικός τομέας μπορούν να υπολογιστούν σε όρους εισοδήματος ή απασχόλησης, ενώ όταν τα

αποτελέσματα αυτά αφορούν περισσότερες περιφέρειες τότε χρησιμοποιούνται οι γενικοί διαπεριφερειακοί πολλαπλασιαστές, οι οποίοι υπολογίζουν τις αλληλεπιδράσεις και εξαρτήσεις σε όρους εισοδήματος, επενδύσεων, εμπορίου και δαπανών. (Παπαδασκαλόπουλος, 1990)

Ωστόσο, η θεωρία αυτή παρουσιάζει ορισμένα μειονεκτήματα. Ειδικότερα, θεωρεί τους κλάδους του βασικού τομέα ομοιογενείς μεταξύ τους, κάτι το οποίο δεν ισχύει στην πραγματικότητα. Επίσης, σύμφωνα με αυτή τη θεωρία, υπάρχει ασαφής οριοθέτηση των βασικών και μη βασικών κλάδων της περιφερειακής οικονομίας, με αποτέλεσμα να απαιτείται μεγαλύτερη κλαδική ανάλυση. Τέλος, η προσέγγιση αυτή δεν δίνει ιδιαίτερη σημασία στα εσωτερικά κίνητρα τα οποία συνδέονται με την τεχνολογική πρόοδο, όπως και στις εξωγενείς μεταβλητές, με εξαίρεση τις επενδύσεις και τις κρατικές ενισχύσεις. (Λαγός, 2007)

Η θεωρία του διαπεριφερειακού εμπορίου

Η συγκεκριμένη θεωρία που αναπτύχθηκε από τον Eli Heckscher και Bertil Ohlin (1933), υποστηρίζει ότι η αιτία σχηματισμού του περιφερειακού συγκριτικού πλεονεκτήματος στηρίζεται στους διαφορετικούς παραγωγικούς συντελεστές που υπάρχουν μεταξύ των περιφερειών, καθώς και στα προϊόντα που παράγονται ή τις υπηρεσίες που προσφέρονται σε αυτές. Η διαφορετική δομή που υπάρχει στο παραγωγικό δυναμικό της κάθε περιφέρειας δίνει τη δυνατότητα απόκτησης ειδίκευσης στην παραγωγή συγκεκριμένων προϊόντων ή στην προσφορά υπηρεσιών οι οποίες και έχουν χαμηλό κόστος εξαιτίας της αφθονίας των συντελεστών παραγωγής που απαιτούνται για την παραγωγική διαδικασία. Έτσι, αναπτύσσεται το διαπεριφερειακό εμπόριο και επομένως ενώ η περιφέρεια παράγει προϊόντα σε χαμηλές τιμές, ή προσφέρει υπηρεσίες με χαμηλό κόστος, εισάγει αντίστοιχα προϊόντα ή υπηρεσίες από άλλες περιφέρειες, οι οποίες είτε τα παράγουν είτε τα προσφέρουν στο ίδιο κόστος, με αποτέλεσμα κάθε περιφέρεια, να οδηγείται στην εξίσωση των αμοιβών των συντελεστών παραγωγής της. Κατά αυτόν τον τρόπο, το διεθνές ή διαπεριφερειακό εμπόριο, λειτουργεί προς όφελος των δύο συμβαλλόμενων μερών, τα οποία βασίζονται στην ύπαρξη τέλει αγοράς για τους συντελεστές παραγωγής και του συγκριτικού πλεονεκτήματος. (Ohlin, 1933)

Η θεωρία αυτή στηρίζεται σε μια σειρά από υποθέσεις, όπως ότι υπάρχουν δύο μόνο περιφέρειες, ότι η κινητικότητα του κεφαλαίου είναι περιορισμένη ως

ανύπαρκτη, ότι οι τεχνολογίες παραγωγής βασίζονται σε συναρτήσεις που είναι γραμμικές και ομογενείς και ότι η απόσταση στο διαπεριφερειακό εμπόριο θεωρείται ασήμαντη. (Λαμπριανίδης, 1992)

Ωστόσο, η εμπειρία αποδεικνύει ότι οι δυνάμεις της αγοράς δεν μπορούν να οδηγήσουν σε περιφερειακή ισορροπία και έτσι ουσιαστικά η προσέγγιση αυτή θα λέγαμε ότι καθίσταται περισσότερο ιδεατή παρά πραγματική. Επιπλέον, θα πρέπει να λάβουμε υπόψη μας ότι οι μικρές χώρες που έχουν περιορισμένη εθνική αγορά και παραγωγή, στη βάση του διεθνούς-διαπεριφερειακού εμπορίου δεν είναι σε θέση να αναπτύξουν συγκριτικά πλεονεκτήματα. Για το λόγο αυτό, οι χώρες που βρίσκονται σε αυτή την κατάσταση συμμετέχουν σε πρωτοβουλίες οι οποίες αποσκοπούν στην διεύρυνση της εθνικής τους αγοράς. Για παράδειγμα συμμετέχουν σε Ζώνες Ελεύθερου Εμπορίου και Βιομηχανίας, σε Τελωνιακές Ενώσεις, σε Ελεύθερες Ζώνες Συναλλαγών, στην Κοινή Αγορά καθώς και στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση. (Κόνσολας, 1997)

Μια ενδιαφέρουσα προσέγγιση σχετικά με την θεωρία αυτή είναι η άποψη που εξέφρασε η Οικονομική Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για τη Λατινική Αμερική (United Nations' Economic Commission for Latin America) – ECLA, σύμφωνα με την οποία προκύπτει άμεση συσχέτιση μεταξύ της εξέλιξης των αναπτυγμένων κρατών του κέντρου και των υπανάπτυκτων χωρών της περιφέρειας. Ως αποτέλεσμα της σχέσης αυτής είναι η άνιση ανταλλαγή των εμπορευόμενων προϊόντων, καθώς και η σχέση εκμετάλλευσης από κέντρο. Ουσιαστικά οι υπανάπτυκτες χώρες εξάγουν πρώτες ύλες, τρόφιμα και υπηρεσίες προς τις αναπτυγμένες χώρες, ενώ αναγκάζονται να κάνουν εισαγωγές βιομηχανικών προϊόντων από αυτές. (Λαγός, 2007)

Τα επόμενα χρόνια εκφράστηκαν πολλές θεωρίες, ορισμένες εκ των οποίων θα δούμε και στη συνέχεια, που μελετούσαν τον βαθμό πολυπλοκότητας και πολυσυνθετότητας των περιφερειακών προβλημάτων από διαφορετικές οπτικές σκοπιές, έτσι ώστε να καταστούν σαφέστεροι οι παράγοντες που σχετίζονται με την περιφερειακή ανάπτυξη.

2.2.2 Νεοκλασικές θεωρίες περιφερειακής οικονομικής ανάπτυξης

Οι νεοκλασικές θεωρίες περιφερειακής ανάπτυξης δημιουργήθηκαν ως απόρροια προβληματισμού από τις απόψεις των κλασικών οικονομολόγων, όπως και από αυτές που αφορούσαν την μαρξιστική σκέψη. Σύμφωνα με την νεοκλασική προσέγγιση, η οικονομική ισορροπία διαταράσσεται ανά κάποια χρονικά διαστήματα από την διαρκή τεχνική πρόοδο καθώς και από την αύξηση του πληθυσμού και κάθε φορά οδηγείται εκ νέου σε ισορροπία. Επομένως, η οικονομική ανάπτυξη προκύπτει ως αποτέλεσμα των οικονομικών διακυμάνσεων. Επίσης, η νεοκλασική θεωρία στηρίζεται στην παραδοχή της ανταλλαγής εμπορευμάτων η οποία γίνεται σε σταθερές τιμές, έχοντας ως στόχο την αποτελεσματικότερη κατανομή των οικονομικών πόρων προκειμένου να εξυπηρετηθούν οι προτιμήσεις των παραγωγών αλλά και των καταναλωτών καθώς και να παγιωθεί η φυσιολογική κατάσταση του οικονομικού συστήματος, που είναι η σταθερή ισορροπία. (Λαγός, 2007)

Όπως αναφέρει η νεοκλασική θεωρία, όπου ουσιαστικά επικρατεί η πλήρης λειτουργία του ανταγωνισμού, οι ενιαίες τιμές, το αμελητέο κόστος μεταφοράς, οι συντελεστές παραγωγής, οι οποίοι δεν κατανέμονται ισομερώς στον εθνικό χώρο, έχουν την τάση να μετακινηθούν μέχρι να μπορέσουν να εξισωθούν τα ποσοστά κέρδους του κεφαλαίου και οι μισθοί του εργατικού δυναμικού. Κάτι τέτοιο έχει ως αποτέλεσμα να εξισώνεται η κατανομή του κατά κεφαλήν ΑΕΠ εντός του εθνικού χώρου. Σύμφωνα με την ίδια θεωρία, η ύπαρξη αναπτυγμένων και λιγότερο αναπτυγμένων περιοχών συνιστά ένα βραχυχρόνιο πρόβλημα το οποίο προκαλείται από την αδυναμία προσαρμογής της συνολικής διαθέσιμης προσφοράς στη ζήτηση. (Λαγός, 2007)

Νεοκλασική θεωρία της σύγκλισης των Solow-Swan

Σύμφωνα με τη συγκεκριμένη θεωρία της σύγκλισης των Solow-Swan, η οικονομία είναι ανταγωνιστική, καθώς οι συντελεστές παραγωγής λαμβάνουν αμοιβή με βάση τα οριακά τους προϊόντα, ενώ κατανέμονται γρήγορα προκειμένου να χρησιμοποιούνται με τον βέλτιστο από παραγωγικής πλευράς τρόπο. Όπως υποστηρίζει αυτή η θεωρία, η περιφερειακή ανάπτυξη επηρεάζεται από δύο συνιστώσες, με την πρώτη να αφορά την περιφερειακή κατανομή και την μετακίνηση των συντελεστών παραγωγής. Η δεύτερη σχετίζεται με το ζήτημα της φύσης των σχέσεων που υπάρχει μεταξύ των συντελεστών παραγωγής και της τεχνολογικής μεταβολής, το οποίο μπορεί να αναλυθεί με τη χρήση των συναρτήσεων παραγωγής. (McCann, 2002)

Όταν επιτυγχάνονται υψηλοί ρυθμοί ανάπτυξης, οι οικονομίες οδηγούνται σε σύγκλιση καθώς και στον μετριασμό των περιφερειακών ανισοτήτων, καθώς φθίνει η παραγωγικότητα του κεφαλαίου. Όπως γίνεται σαφές από το μοντέλο Solow-Swann, οι νέες επενδύσεις και η αύξηση του πληθυσμού δεν είναι σε θέση διαρκώς να συνεισφέρουν στην ανάπτυξη, χωρίς να υπάρχουν στοιχεία καινοτομίας και χρήσης νέων τεχνολογιών, οι οποίες μπορούν συμβάλλουν στην αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας. Θα πρέπει να επισημάνουμε ότι οι πηγές καινοτομίας θεωρούνται εξωγενείς, ενώ όπως επίσης εξωγενείς θεωρούνται ο ρυθμός αύξησης του ανθρώπινου κεφαλαίου και ο ρυθμός αποταμίευσης. Η προσφορά θεωρείται προσδιοριστικός παράγοντας της ανάπτυξης, καθώς η προσφορά μπορεί να δημιουργήσει τη δική της ζήτηση, ενώ δεν φαίνεται να υπάρχει μηχανισμός που να εξασφαλίζει την ανάπτυξη μακροπρόθεσμα. (Λαγός, 2007)

Σύμφωνα με τη νεοκλασική θεωρία, η σύγκλιση της εξέλιξης του προϊόντος και του εισοδήματος ανά κάτοικο μεταξύ των χωρών ή των περιφερειών είναι νομοτελειακή, ιδίως όταν υπάρχει διεθνές εμπόριο και κινητικότητα των συντελεστών παραγωγής. Θα πρέπει να επισημάνουμε ακόμα, ότι το νεοκλασικό υπόδειγμα ανάπτυξης των Solow και Swan, το οποίο προβλέπει αυτόματη σύγκλιση πλουσίων και φτωχών περιοχών, χωρών ή περιφερειών, έχει τη βάση του στις μειωμένες αποδόσεις κεφαλαίου καθώς και στην απρόσκοπτη μετακίνηση των συντελεστών παραγωγής, κάτι που προϋποθέτει την κοινωνική, θεσμική και τεχνολογική διάρθρωση των αγορών. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι οι συνθήκες αυτές θεωρούνται κατάλληλες για την περιφερειακή ανάπτυξη στο εσωτερικό κάθε χώρας, και όχι μεταξύ των διαφόρων χωρών. (Ρέππας, 1988)

Το θεώρημα Heckscher-Ohlin-Samuelson (HOS)

Πρόκειται για μια παραλλαγή της νεοκλασικής θεωρίας του διεθνούς εμπορίου που επιτρέπει τη μελέτη των σχέσεων μεταξύ των περιφερειών ενός εθνικού χώρου. Σύμφωνα με αυτό το θεώρημα, λαμβάνοντας υπόψη τον τέλει ανταγωνισμό και τις συνθήκες της πλήρους απασχόλησης των συντελεστών παραγωγής, οδηγήθηκαν στο εξής συμπέρασμα: « ότι σε έναν κόσμο που υπάρχει εμπόριο, τόσο οι καταναλωτικές συνήθειες, όσο και οι τεχνολογίες παραγωγής ταυτίζονται σε όλες τις περιφέρειες, έτσι ώστε κάθε περιφέρεια τείνει να εξειδικευθεί στην παραγωγή αγαθών και

υπηρεσιών, στα οποία χρησιμοποιούνται σχετικά περισσότερο οι συντελεστές παραγωγής, οι οποίοι παρουσιάζουν σχετική αφθονία». Επομένως, σύμφωνα με αυτό το συμπέρασμα, η ανάπτυξη του εμπορίου, οδηγεί βαθμιαία στη διεθνή εξίσωση των τιμών των προϊόντων, καθώς και των καθαρών εισοδημάτων και συντελεστών παραγωγής. Επιπρόσθετα, λαμβάνοντας υπόψη το θεώρημα προκύπτει ότι το διαπεριφερειακό εμπόριο και η κίνηση των συντελεστών παραγωγής έχουν θετικά αποτελέσματα, τα οποία μπορούν να οδηγήσουν στην εξίσωση των τιμών παραγωγής και των προϊόντων. (Ζαρωτιάδης & Δημητρίου, 2011)

2.2.3 Κεϋνσιανές θεωρίες περιφερειακής οικονομικής ανάπτυξης

Ο Κένυς εξέφρασε διαφορετικές απόψεις από τους κλασικούς οικονομολόγους, υποστηρίζοντας ότι η προσφορά μπορεί να δημιουργήσει τη δική της ζήτηση, ισορροπώντας σε διαφορετικά επίπεδα, ανεξάρτητα από το επίπεδο της πλήρους απασχόλησης. Σύμφωνα με τον Κένυς, ανάλογα με το επίπεδο στο οποίο βρίσκεται η επένδυση και με βάση την οριακή ροπή για κατανάλωση, το επίπεδο της παραγωγής και της απασχόλησης βρίσκεται κάπου μεταξύ του μηδέν και της πλήρους δυναμικότητας. Όσον αφορά την αποταμίευση, αυτή μπορεί να οδηγήσει σε καταστάσεις υποαπασχόλησης, ενώ για να υπάρξει οικονομική ισορροπία θα πρέπει να υπάρξει εξίσωση αποταμίευσης και επένδυσης. Θα πρέπει να επισημάνουμε ότι όταν ο όγκος των αποταμιεύσεων αυξάνεται περισσότερο από τον όγκο των επενδύσεων, τότε δημιουργείται μια αρνητική επίδραση στην πραγματική ζήτηση, στην παραγωγή καθώς και στο επίπεδο απασχόλησης. Επομένως, η οικονομική ισορροπία σχετίζεται με την συμπεριφορά των παραγόντων που επιδρούν στο οικονομικό σύστημα. (Κορρές & Χιόνης, 2003)

Επιπλέον, να αναφέρουμε ότι ο Κένυς ασχολήθηκε ιδιαίτερα με τα μακροχρόνια φαινόμενα που σχετίζονταν με το καπιταλιστικό σύστημα, τονίζοντας την στασιμότητα εξαιτίας της μείωσης των επενδυτικών ευκαιριών. (Κορρές & Χιόνης, 2003)

Θεωρία άνισης περιφερειακής ανάπτυξης της Whitman

Σύμφωνα με αυτή τη θεωρία, όταν σε μια χώρα υπάρχουν σημαντικές περιφερειακές ανισότητες, τότε ο κεϋνσιανός μηχανισμός διαπεριφερειακών

εξαγωγών και εισαγωγών δεν μπορεί να λειτουργήσει εξισορροπητικά έτσι ώστε να καταφέρει να λειτουργήσει εξισορροπητικά και να οδηγήσει στη σύγκλιση μεταξύ των περιφερειών. Αντίθετα, οδηγεί σε μια συσσωρευτική διαδικασία που χαρακτηρίζεται από αποκλίνουσα ανάπτυξη.

2.2.4 Φιλελεύθερες θεωρίες περιφερειακής οικονομικής ανάπτυξης

Όσον αφορά τις φιλελεύθερες προσεγγίσεις που υπάρχουν για την περιφερειακή οικονομική ανάπτυξη, υπάρχει η θεωρία της σύγκλισης των οικονομικών ανισοτήτων σύμφωνα με διάφορους επιστήμονες που ανέλυσαν αυτού του είδους το οικονομικό μοντέλο. Κάποιοι από αυτούς τους επιστήμονες ήταν ο Heckscher-Ohlin-Samuelson που εξέδωσε τη φιλελεύθερη οικονομική θεωρία.

Σύμφωνα με τον Heckscher-Ohlin-Samuelson οι ανισότητες αυτές μπορούν εύκολα να εξηγηθούν με τις διαφορές που υπάρχουν σε διάφορους τομείς του οικονομικού και κοινωνικού συνόλου, όπως είναι οι διαφορές στον εργασιακό τομέα των κοινωνικών στρωμάτων, στο τεχνολογικό επίπεδο, στα αποθέματα κεφαλαίου των επιχειρήσεων και των τραπεζών. Για την σύγκλιση αυτών των ανισοτήτων λοιπόν οι θεωρίες που προέκυψαν εξηγούσαν ότι η ελευθερία μετακίνησης των κεφαλαίων, ανεξαρτήτου τομέα και οικονομικής τάξης μπορούσε να δημιουργήσει χάσμα μεταξύ των οικονομικών διαφορών και σταδιακή εξάλειψη των περιφερειακών ανισοτήτων. Heckscher-Ohlin (1991), "Trade Theory Hardcover"

Στα πλαίσια αυτά η νεοφιλελεύθερη θεωρία συνδέεται με το νεοκλασικό υπόδειγμα, υπό την έννοια της σύγκλισης και της ισόνομης οικονομικής κατανομής στα διάφορα στρώματα. Σε αυτές τις τακτικές σύγκλισης η θεωρία αυτή υποδεικνύει υψηλότερους ρυθμούς του ΑΕΠ, με σκοπό να γίνει σε γρηγορότερο χρονικό διάστημα αυτή η σύγκλιση που επιτυγχάνεται με τη συνεχή εναλλαγή του πλούτου.

Σε αυτή τη λειτουργία λοιπόν οι βασικότερες παραδοχές για τη σύγκλιση των οικονομικών ομάδων και του πλούτου είναι οι εξής : Economic growth : Robert J. Barro and Xavier Salai-Martin, (McGraw-Hill, 1995), 539 pp

- 1) οι αποδόσεις των κεφαλαίων να είναι συνεχώς φθίνουσες μέχρι να επέλθει η ισορροπία

- 2) Να υπάρχει απασχόληση για τη μεγαλύτερη μερίδα του εργατικού δυναμικού μίας χώρας
- 3) Να υπάρχει αύξηση του πληθυσμού με σκοπό η σύγκλιση του πλούτου να επιτευχθεί γρηγορότερα
- 4) Να επιτευχθεί βελτίωση της τεχνολογίας, με σκοπό να βοηθήσει στην ανάπτυξη μεθόδων για την μετάβαση στη ομαλή διανομή του πλούτου, μέσα από καινούργιες και καινοτόμες διαδρομές.

2.2.5 Ριζοσπαστικές θεωρίες περιφερειακής οικονομικής ανάπτυξης

Από την άλλη οι θεωρίες ριζοσπαστικής περιφερειακής οικονομικής ανάπτυξης έρχονται σε αντίθεση και σε σύγκρουση με τις θεωρίες περί φιλελεύθερης οικονομικής ανάπτυξης. Στην ουσία οι θεωρίες αυτές συνδέονται με τις νέο-μαρξιστικές προσεγγίσεις που αποτελούνται από πιο συντηρητικές τεχνικές.

Συγκεκριμένα σύμφωνα με τις απαρχές της θεωρίας φαίνεται ότι η βάση της θεώρησης αντιβαίνει στη φιλελεύθερη μέθοδο οικονομικής συναλλαγής όλων των οικονομικών ομάδων. Με βάση τη ριζοσπαστική θεωρία οι συναλλαγές μεταξύ άνισων οικονομικών ομάδων, έχει ως αποτέλεσμα να οδηγήσει στη διεύρυνση της ανισότητας που οφείλεται στην εκμετάλλευση των οικονομικά ασθενέστερων στρωμάτων.

Γι' αυτό το λόγο η θεωρία αυτή εκφράζει την αντίθεση της στην παγκοσμιοποίηση διαφόρων συναλλαγών και αγοροπωλησιών των μικρών κρατών σε συνεργασία με τα μεγάλα, καθώς εκτιμούν ότι οι λιγότερο αναπτυγμένες χώρες θα κερδίσουν περισσότερο από μία συνεργασία μεταξύ τους, ενώ οι υποανάπτυκτες χώρες δεν θα ευνοηθούν πολύ. Αυτή η λογική αναπτύχθηκε αρκετά στα τέλη της δεκαετίας του 1960 που αναπτύχθηκε σε παγκόσμια κλίμακα έντονη κριτική για τη απόρριψη της ιδέας οικονομικής συναλλαγής ‘‘κέντρου-περιφέρειας’’, με σκοπό την εξομάλυνση των ανισοτήτων. Μητούλα, Ρόιδω (2007), Βιώσιμη Περιφερειακή Ανάπτυξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση και Ανασυγκρότηση του Ελληνικού Αστικού Περιβάλλοντος

Έρευνες που έχουν γίνει από ερευνητές που υποστηρίζουν τη ριζοσπαστική τακτική φαίνεται να αποδεικνύουν ότι η ανάπτυξη εξωτερικών οικονομικών για τις μικρές

οικονομίες που είναι ασθενέστερες σε σχέση με τις μεγάλες, τόσο σε επίπεδο κρατών όσο και σε επίπεδο επιχειρήσεων, οδηγούν σε ανισότητα ευκαιριών ανάπτυξης. Επίσης αποδείχθηκε ότι η μεταφορά των πόρων προς όλες τις πλευρές είναι απαραίτητη για να υπάρξει κέρδος για όλες τις οικονομικές στάθμες από το άνοιγμα των αγορών. Paul R. Krugman, (1987), ‘‘Geography and Trade’’

2.3 Πλαίσια άσκησης περιφερειακής πολιτικής

Για να γίνει η επίτευξη οποιασδήποτε περιφερειακής πολιτικής λοιπόν είναι αναγκαίο να επιτευχθεί η ανάλυση και η διενέργεια των δράσεων για την άσκηση της περιφερειακής πολιτικής. Για το λόγο αυτόν υπάρχουν κάποια πλαίσια άσκησης της περιφερειακής πολιτικής που αναλύονται παρακάτω. Λόγω της παγκοσμιοποιημένης φιλελεύθερης αγοράς τα περισσότερα οικονομικά συστήματα όπως αυτό της Ευρωπαϊκής ένωσης, των περισσότερων χωρών και της Αμερικής χρησιμοποιούν τα παρακάτω πλαίσια : Cohn, Theodore H., (2009) Διεθνής Πολιτική Οικονομία. Θεωρία και Πράξη

- 1) Κατάργηση των εμποδίων στις συναλλαγές μεταξύ οικονομικών ομάδων, εταιρειών και κρατών που μπορεί να οδηγήσουν σε αποκλεισμό κάποιων μικρών ή ασθενέστερων οικονομικών ομάδων από την πολιτική της παγκοσμιοποιημένης αγοράς. Το θεσμικό πλαίσιο αυτής της πράξης περιλαμβάνει δράσεις όπως η ενίσχυση των οικονομιών με χαμηλά επίπεδα ανάπτυξης με στόχο την σύγκλιση των ανισοτήτων και την εκμετάλλευση του δυναμικού του ασθενέστερου οικονομικού συστήματος.
- 2) Ενίσχυση του πλαισίου της πολιτικής ανταγωνισμού με σκοπό το συντονισμό της πολιτικής περιφερειακής ανάπτυξης. Στο πλαίσιο αυτό, υπάρχουν διάφοροι θεσμικοί κανόνες σε ένα οικονομικό σύστημα, με σκοπό να μη δημιουργείται αθέμιτος ανταγωνισμός μεταξύ των οικονομικών ομάδων.
- 3) Διαδικασία μέτρησης των οικονομικών ανισοτήτων σε μία οικονομική ένωση, με σκοπό να γίνεται μία εξισορρόπηση του οικονομικού πλούτου και των πόρων της κάθε οικονομίας. Ανάλυση των αποτελεσμάτων και εξαγωγή μαθηματικών μοντέλων με σκοπό τη προάσπιση της ισοκατανομής των οικονομικών πόρων σε μία οικονομική ένωση.

- 4) Σε οικονομικές ενώσεις κρατών που υπάρχουν πολλά όργανα άσκησης πολιτικής υπάρχει και το πλαίσιο συνοχής της περιφερειακής πολιτικής που επιτυγχάνεται με διάφορα εργαλεία όπως το κοινό τραπεζικό συνάλλαγμα και η κοινή τραπεζική πολιτική (όπως η Ευρωπαϊκή Τράπεζα επενδύσεων) ή το ταμείο συνοχής (Ευρωπαϊκό ταμείο Περιφερειακής ανάπτυξης).

2.4 Μέσα άσκησης περιφερειακής πολιτικής

Στα πλαίσια άσκησης της περιφερειακής πολιτικής είναι δυνατό να χρησιμοποιηθούν ορισμένα εργαλεία, τα σημαντικότερα εκ των οποίων είναι τα ακόλουθα:

- Οι δημόσιες δαπάνες
- Οι υποδομές
- Τα αναπτυξιακά κίνητρα
- Οι έλεγχοι και οι περιορισμοί
- Η ενίσχυση της κινητικότητας της εργασίας και του κεφαλαίου καθώς και η ενίσχυση της ευελιξίας
- Οι πολιτικές που εστιάζουν στο ανθρώπινο δυναμικό
- Οι πολιτικές άυλων υποδομών
- Η εγκατάσταση των επιστημονικών ιδρυμάτων
- Οι πολιτικές που αποσκοπούν στις διασυνοριακές συνεργασίες (Πετράκος & Ψυχάρης, 2016)

2.4.1 Δημόσιες δαπάνες

Οι δημόσιες δαπάνες σε περιφερειακό επίπεδο, περιέχουν κυρίως δαπάνες που αφορούν τη λειτουργία δημόσιων υπηρεσιών, όπως είναι για παράδειγμα οι δήμοι, οι περιφέρειες, τα νοσοκομεία κτλ., τη λειτουργία ορισμένων κρατικών επιχειρήσεων, καθώς και την εκτέλεση δημοσίων έργων. Οι λειτουργικές δαπάνες σχετίζονται κυρίως με μισθούς, αμοιβές υπηρεσιών καθώς και προμήθειες υλικών, τα οποία οδηγούν σε αύξηση τη ζήτηση των αγαθών και επομένως το εισόδημα και την απασχόληση σε επίπεδο περιφέρειας. Μέσω των έργων που εκτελούνται, εκτός από

τα εισοδήματα και τις θέσεις εργασίας, βελτιώνεται και το επίπεδο υποδομών της περιφέρειας. Κατά αυτό τον τρόπο, η εκτέλεση έργων, επιδρά θετικά τόσο στην τοπική ζήτηση, καθώς αυξάνονται τα εισοδήματα, όσο και στην τοπική προσφορά, εφόσον βελτιώνεται η παραγωγικότητα. (Πετράκος & Ψυχάρης, 2016)

2.4.2 Υποδομές

Στις υποδομές της περιφερειακής πολιτικής εμπεριέχονται διάφορα καταστήματα που ενισχύουν την οικονομική εξομάλυνση, την ενθάρρυνση της συνεργασίας μεταξύ των οικονομικών τομέων. Οι πιο γνωστές υποδομές της περιφερειακής ανάπτυξης είναι οι Τράπεζες που δίνουν τη δυνατότητα για ασφαλής συναλλαγές μεταξύ διαφόρων εταιρικών και κρατικών φορέων, με σκοπό να επιτυγχάνεται η οικονομική ανάπτυξη μίας τοπικής κοινωνίας ή μίας ευρύτερης περιοχής που έχει οικονομική ένωση. (Πετράκος & Ψυχάρης, 2016)

2.4.3 Αναπτυξιακά κίνητρα

Τα αναπτυξιακά κίνητρα που δίνονται σκοπεύουν στην ανάπτυξη της επιχειρηματικής δραστηριότητας για την περιφερειακή ανάπτυξη μίας οικονομικής ένωσης ή ενός οικονομικού συνόλου. Στα πλαίσια αυτής της ένωσης δίνονται διάφορα κίνητρα με σκοπό να υπάρχει η κίνηση των οικονομικών κεφαλαίων και να ανατροφοδοτούνται οι αγορές. Κάποια από τα παραδοσιακά μέτρα αναπτυξιακών κινήτρων είναι τα παρακάτω :

- 1) Η ενθάρρυνση της συνεργασίας των επιχειρήσεων με τα τοπικά πανεπιστήμια, με σκοπό να υπάρχει χρηματοδότηση της ερευνητικής προσπάθειας τους, ώστε να επιτευχθεί τεχνολογική ανάπτυξη. Η επίτευξη της τεχνολογικής ανάπτυξης, όπως σχολιάστηκε είναι απαραίτητη για να επιτευχθεί μία περιφερειακή ανάπτυξη για έναν τόπο.
- 2) Χρηματοδότηση και επιδοτήσεις για τη κατασκευή έργων σε μεγάλες εταιρείες, με σκοπό την βοήθεια την ανάπτυξη των κατασκευαστικών ή άλλων έργων, που μπορούν να δώσουν αναπτυξιακό χαρακτήρα σε μία τοπική κοινωνία.

- 3) Υποστήριξη των μικρομεσαίων επιχειρήσεων που μπορούν να δημιουργούν νέες θέσεις εργασίας και να ομογενοποιούν το χάσμα της οικονομικής διαφοράς και των μεγάλων κεφαλαίων που κατέχουν οι μεγάλες επιχειρήσεις.

2.4.4 Έλεγχοι και περιορισμοί

Οι έλεγχοι και περιορισμοί που μπορεί να υπάρξουν σε ένα περιφερειακό σύστημα ανάπτυξης έχουν να κάνουν συνήθως με την εξομάλυνση των οικονομικών διαφορών μεταξύ των διαφόρων οικονομικών στοιχείων, καθώς και στους ελέγχους για την μεταφορά των διαφόρων πόρων. Ένα παράδειγμα ελέγχων που γίνονται κατά την μεταφορά αγαθών από τη μία χώρα στην άλλη σε μία ενοποιημένη οικονομία είναι οι έλεγχοι που γίνονται στα τελωνεία.

Επίσης άλλοι έλεγχοι γίνονται σε Τραπεζικά ιδρύματα, καθώς ελέγχονται οι επενδύσεις που γίνονται, με σκοπό να υπάρχει ένας περιορισμός στο ποσό επένδυσης ως ποσοστό των συνολικών καταθέσεων και κεφαλαίων που η Τράπεζα διαθέτει. Με αυτό τον τρόπο επιτυγχάνεται η ασφάλεια της Τραπεζικής ρευστότητας, παράλληλα με το κατώτατο όριο ασφαλείας της Τραπεζικής λειτουργίας και εξυπηρέτησης των πελατών της.

2.4.5 Ενίσχυση της κινητικότητας του κεφαλαίου, της εργασίας και της ευελιξίας

Στα πλαίσια της ενίσχυσης της κινητικότητας του κεφαλαίου, της εργασίας και της ευελιξίας για την ανάπτυξη της περιφερειακής πολιτικής η εφαρμογές που γίνονται στις Τράπεζες των οικονομικών συστημάτων αποσκοπούν στη συνεχή κίνηση των κεφαλαίων, είτε υπό τη μορφή ρευστού, είτε υπό τη μορφή άλλων ποσών όπως είναι τα ομόλογα.

Σκοπός αυτής της πολιτικής είναι η συνεχή αξιοποίηση της ρευστότητας μίας Τραπεζικής ένωσης, με σκοπό να αποδεικνύει τη δύναμη της και να προσελκύει συνεχώς καινούργιους επενδυτές που θα αποτελέσουν πελάτες και θα αναπτύξουν τη κίνηση κεφαλαίου εκ νέου.

2.4.6 Οι πολιτικές που εστιάζουν στο ανθρώπινο δυναμικό

Οι πολιτικές που εστιάζουν στο ανθρώπινο δυναμικό έχουν σα σκοπό να εκμεταλλευτούν το δυναμικό μίας οικονομικής ένωσης και την εργασιακή τους παραγωγικότητα, με σκοπό την ενίσχυση της οικονομικής ρευστότητας. Οι πολιτικές αυτές στοχεύουν επίσης και στη βελτίωση του εργατικού δυναμικού που εργάζεται ήδη, με σκοπό την καλύτερη και αποδοτικότερη αξιοποίηση των δεξιοτήτων του.

2.4.7 Οι πολιτικές άυλων υποδομών

Οι πολιτικές άυλων υποδομών στοχεύουν στην οικονομική ανάπτυξη μέσω της ανάπτυξης της οικονομικής δραστηριότητας για τη δημιουργία νέων έργων τεχνολογικά καινοτόμων και σύγχρονων. Αυτή η πολιτική στοχεύει στην ανάπτυξη του βιομηχανικού τομέα και του τομέα των επιχειρήσεων που έμμεσα μπορούν να αυξήσουν την ρευστότητα, μέσω της παραγωγικής ανάπτυξης μίας χώρας ή περιφέρειας.

2.4.8 Η εγκατάσταση των επιστημονικών ιδρυμάτων

Η εγκατάσταση των επιστημονικών ιδρυμάτων συνδέεται με τα αναπτυξιακά κίνητρα μία περιφέρειας που όπως σχολιάστηκε συνδέεται με τη συνεργασία επιστημονικών ιδρυμάτων με την αγορά εργασίας και διάφορους τομείς της βιομηχανίας.

Η ύπαρξη πανεπιστημίων σε μία περιφερειακή κοινότητα ή σε μία οικονομική ένωση, μπορεί να οδηγήσει στην ανάπτυξη της τεχνολογίας και στην κατάρτιση του επιστημονικού δυναμικού. Αυτή η δυνατότητα μπορεί να δώσει καινοτόμες λύσεις που θα αυξήσουν την οικονομική δραστηριότητα μίας περιοχής και θα προάγουν την καινοτομία ως μέσο για την ανάπτυξη πολλών τομέων που θα ενισχύσουν την απασχόληση και κατ' επέκταση την οικονομική σύγκλιση των οικονομικών ανισοτήτων.

2.4.9 Οι πολιτικές που αποσκοπούν στις διασυνοριακές συνεργασίες

Οι πολιτικές αυτές έχουν σαν σκοπό να ενισχύσουν την συνολική οικονομική δραστηριότητα μέσω της συνεργασίας των διαφόρων οικονομιών. Σημαντικός

σκοπός αυτής της πολιτικής είναι η αντιμετώπιση της απομόνωσης διαφόρων κλειστών οικονομιών που δεν έχουν οικονομική ευστάθεια και αντιμετωπίζουν προβλήματα ρευστότητας.

Σύμφωνα με το Ν. Κόνσολα (1997) η πολιτική αυτή αποτελεί ένα σύστημα σκοπών, μέσων και φορέων που συνδυάζονται σε κάποια προγράμματα, για να επιτύχουν την ισόρροπη μεταβολή της διασυννοριακής διάρθρωσης της οικονομίας.

2.5 Πολιτικές περιφερειακής ανάπτυξης που έχουν εφαρμοστεί

Στα πλαίσια των πολιτικών που έχουν εφαρμοστεί ώστε να επιτευχθεί η πολιτική της περιφερειακής ανάπτυξης φαίνεται ότι κάποιες εποχές ήταν καταλυτικές για να επιτευχθεί η πολιτική της οικονομικής ένωσης των διαφόρων χωρών και να αναπτυχθεί ένα κοινό οικονομικό πλαίσιο που θα προάγει την οικονομική εξομάλυνση και σταθερότητα.

Ένα από τα χαρακτηριστικά παραδείγματα αυτής της οικονομικής ένωσης αποτελεί η διεθνοποίηση της οικονομίας που επιτεύχθηκε κατά τη δημιουργία της Ευρωπαϊκής οικονομικής κοινότητας (ΕΟΚ). Φαίνεται ότι αυτή η διαδικασία συμπίπτει με την εποχή της αποβιομηχάνισης, που οδήγησε στην ανάπτυξη του βιομηχανικού τομέα σε διαφορετικές περιοχές εκτός από τα μεγάλα βιομηχανικά κέντρα της Ευρώπης, όπως ήταν για παράδειγμα η Γερμανία.

Όσον αφορά αποκλειστικά την Ελλάδα έχουν επιτευχθεί αρκετές πολιτικές περιφερειακής ανάπτυξης με το πέρασμα των χρόνων που συνδέονται με την εκβιομηχάνιση που σχολιάστηκε. Συγκεκριμένα από το 1948, στην Ελλάδα εφαρμόστηκαν δράσεις και πολιτικές που στόχευαν στην ενίσχυση της βιομηχανικής ανάπτυξης στις περιφέρειες. Στο πλαίσιο αυτών των δράσεων υπήρχε η τεχνολογική ενημέρωση για καινοτόμες τεχνολογίες και οι επιδοτήσεις που στόχευαν στην ανανέωση του βιομηχανικού υλικού και στην εκμάθηση νέων διαδικασιών παραγωγής.

Η ένταξη των χωρών στην ΕΟΚ αποτελεί ένα ακόμα πλαίσιο πολιτικής περιφερειακής ανάπτυξης, καθώς μέσω αυτής της οικονομικής ένωσης επιτεύχθηκε ο οικονομικός έλεγχος των ασθενέστερων οικονομιών και η καθιέρωση διαφόρων δράσεων για την σύγκλιση όλων των οικονομικών στρωμάτων.

Μία ακόμη πολιτική που έχει εφαρμοστεί είναι η εφαρμογή των μεσογειακών ολοκληρωμένων προγραμμάτων κατά τη σύγχρονη περίοδο (1986-2006). Τα προγράμματα αυτά εφαρμόστηκαν στην περιοχή της Ευρώπης σε οικονομίες που ήταν ασθενέστερες σε σχέση με το μέσο οικονομικό σθένος των Ευρωπαϊκών χωρών. Στα πλαίσια αυτά τα ΜΟΠ είχαν ως προϋπόθεση τη συγκρότηση των περιφερειών της χώρας και την ανάπτυξη της λειτουργίας της τοπικής αυτοδιοίκησης. Αυτό το πρόγραμμα είχε ως σκοπό να αναπτύξει την εργασιακή παραγωγικότητα και την οικονομική δραστηριότητα, ώστε να υπάρχει μία περιφερειακή ανάπτυξη στις ασθενέστερες οικονομίες.

2.6 Οικονομική κρίση και περιφερειακή ανάπτυξη

Η οικονομική κρίση οδηγεί τις οικονομικές ενώσεις στη διενέργεια δράσεων που μπορούν να εξομαλύνουν αυτήν την ανισότητα των οικονομικών στρωμάτων και να οδηγήσουν προς την πορεία της εξομάλυνσης.

Ένα παράδειγμα τέτοιας οικονομικής κρίσης που οδήγησε σε νέες εφαρμογές περιφερειακών πολιτικών για την Ελλάδα, ήταν το 2007, όπου και η οικονομική δραστηριότητα των τραπεζών της Ελλάδας εμφάνισε ανεπάρκεια και έλλειψη ρευστότητας και η οικονομική Ευρωπαϊκή ένωση οδηγήθηκε σε εφαρμογή νέων εφαρμογών με σκοπό να αποτρέψουν την οικονομική εξασθένηση της χώρας.

Στο πλαίσιο των νέων εφαρμογών της περιφερειακής αυτής ανάπτυξης έγινε προσπάθεια μεταρρύθμισης της Κοινοτικής Διαρθρωτικής πολιτικής, με σκοπό να ενισχυθεί η οικονομική δραστηριότητα σε συγκεκριμένους τομείς, οι οποίοι θα στήριζαν το Τραπεζικό σύστημα και τη ρευστότητα του. Για αυτό το λόγο, στην περίοδο 2007-2013, προτείνονται νέες προγραμματιστικές διαδικασίες άσκησης της περιφερειακής πολιτικής της ΕΕ, ώστε να εξομαλυνθεί η έλλειψη οικονομικής ρευστότητας για την Ελλάδα. Στα πλαίσια αυτά γίνονται οι παρακάτω δράσεις :

- 1) Αντικατάσταση του καθιερωμένου κοινοτικού πλαισίου στήριξης (ΚΠΣ), από ένα πλαίσιο στήριξης που στοχεύει στην εξομάλυνση της οικονομικής αστάθειας στην οικονομική ισορροπία της ΕΕ με στόχευση την οικονομία της Ελλάδος.
- 2) Δημιουργία νέου κοινοτικού πλαισίου που έχει ως σκοπό την ανάπτυξη διαφόρων τομέων και την ενίσχυση των κινήτρων για την οικονομική ανάπτυξη και την απασχόληση με τον όρο Εθνικά πλαίσια στρατηγικής αναφοράς (ΕΣΠΑ).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Αποκέντρωση αρμοδιοτήτων

3.1 Εισαγωγή

Η αποκέντρωση αρμοδιοτήτων είναι ένα κλειδί για την ανάπτυξη μίας χώρας, καθώς είναι μία διαδικασία που βασίζεται στην αναδιανομή των πόρων, όπως αυτοί είχαν καθοριστεί μέχρι την τελευταία αναβάθμιση του συστήματος διανομής των πόρων προς τις διάφορες περιφέρειες μίας χώρας.

Ο τρόπος για να γίνει η σωστή οργάνωση στους πόρους που διαθέτει μία χώρα είναι να γίνεται σωστή οργάνωση σε διάφορους τομείς και να δίνονται σωστές αρμοδιότητες τόσο στους δήμους όσο και στις περιφέρειες με σκοπό να προάγουν τους τομείς ανάπτυξης μίας χώρας σε όλο το μήκος και πλάτος της έκτασης της και όχι επιλεκτικά σε έναν μόνο νομό ή στη μεγαλύτερη πόλη της χώρας.

Έτσι πολλές φορές γίνεται η ανασύσταση αυτών των αρμοδιοτήτων με σκοπό να γίνει καλύτερη διαχείριση και να υπάρχει μία οικονομική ευστάθεια και δικαιοσύνη, ανάμεσα στις αρμοδιότητες στην τοπική αυτοδιοίκηση των περιοχών μίας χώρας.

(Ζήση Σπυριδούλα, (2004), ‘‘Αποκέντρωση και Τοπική Αυτοδιοίκηση’’)

3.2 Οι Δήμοι

Στα πλαίσια κατανομής των πόρων, οι διαδικασίες αποφάσεων περνούν από διάφορα εκτελεστικά όργανα που λειτουργούν στα πλαίσια των δήμων μίας χώρας. Συγκεκριμένα αυτά τα όργανα είναι το δημοτικό συμβούλιο, η δημορχιακή επιτροπή και ο δήμαρχος.

Το δημοτικό συμβούλιο είναι το ανώτερο όργανο του δήμου, το οποίο αποφασίζει για όλα τα θέματα διανομής των διάφορων πόρων και μεθόδων ανάπτυξης της κάθε περιοχής ξεχωριστά. Επίσης με βάση τις ψηφοφορίες που διεξάγονται μπορεί να καθορίσει ποιες από τις αναπτυξιακές ενέργειες που προτείνονται, εν τέλει γίνονται πράξη.

3.3 Οι Περιφέρειες

Οι περιφέρειες είναι μία ευρύτερη διοικητική αρχή, η οποία ελέγχει τη σωστή διανομή ανάμεσα στους δήμους που υπάρχουν σε κάθε περιφέρεια και αναλύει με βάση τα στοιχεία την σωστή κατανομή των πόρων, ανά τακτά χρονικά διαστήματα.

Η περιφέρεια είναι υπεύθυνη για την ανάπτυξη, το σχεδιασμό, τον προγραμματισμό και το συντονισμό της περιφερειακής ανάπτυξης. Σύμφωνα με τον νόμο, οι περιφέρειες είναι δυνατό να περιλαμβάνουν περισσότερους νομούς

3.4 Φορολογική αποκέντρωση και χρηματοδότηση της τοπικής αυτοδιοίκησης

Ινστιτούτο Τοπικής Αυτοδιοίκησης, (2004), «Φορολογική αποκέντρωση – Ταμείο Συνοχής». **Οκτώβριος 2005**

Η φορολογική αποκέντρωση σχετίζεται με την λειτουργία της τοπικής αυτοδιοίκησης και την επίτευξη των στόχων, ώστε όλες οι περιφέρειες να είναι οικονομικά αυτόνομες. Για αυτόν τον λόγο γίνεται προσπάθεια της κεντρικής διοίκησης όσο και της τοπικής αυτοδιοίκησης να εξισορροπεί τις ασυνέπειες που προέρχονται από άνιση κατανομή των πόρων μέσω της φορολογικής αποκέντρωσης στο τέλος μίας χρονικής περιόδου.

Στην ουσία η φορολογική αποκέντρωση είναι η επιβολή μίας τοπικής φορολογίας, που είναι συνάρτηση της επιχειρηματικής δραστηριότητας σε κάθε περιφέρεια μία χώρας. Η οικονομική αυτοδυναμία της τοπικής αυτοδιοίκησης εξαρτάται άμεσα από το βαθμό φορολογικής αποκέντρωσης που επιβάλλεται σε κάθε περιφέρεια και συνεπώς είναι πολύ σημαντική η σωστή επιβολή της βαρύτητας της φορολογίας για κάθε περιφέρεια με βάση την οικονομική και επιχειρηματική δραστηριότητα.

Ένα ακόμα στοιχείο της φορολογικής αποκέντρωσης έχει να κάνει με την οικονομική δραστηριότητα που προέρχεται από τη πράσινη και βιώσιμη ανάπτυξη. Στα πλαίσια αυτής της επιχειρηματικής δράσης οι περιφέρειες αντιμετωπίζονται με μικρότερους

δείκτες, λόγω της οικολογικής συνείδησης που αποκτά η επιχειρηματική δραστηριότητα. (ΚΕΔΕ, (2017) «ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗ ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΣΗ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ ΤΗΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ»)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Ο ρόλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης

4.1 Μετάβαση από τη Συνθήκη της Ρώμης προς την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη

Στα πρώτα χρόνια ίδρυσης της ΕΟΚ, η λειτουργία της σχετιζόταν με την οικονομική και νομική διαπραγμάτευση προκειμένου να υπάρξει τελωνειακή ένωση και κοινή αγορά, ενώ λιγότερα θα λέγαμε ότι αποτελούσε συμφωνία που στηριζόταν σε ένα γενικότερο πολιτικό υπερεθνικό σχέδιο. (Streit & Mussler, 1995) Σύμφωνα με όσα αναφέρονταν στη Συνθήκη της Ρώμης, η σύγκλιση των γεωγραφικών ανισοτήτων μεταξύ των κρατών-μελών της ένωσης, θα προέκυπτε ως αποτέλεσμα της ύπαρξης και λειτουργίας της κοινής αγοράς και μέσω του ανταγωνισμού. Από την άλλη, η ανακατανομή και μεταβίβαση πόρων προς τις λιγότερο αναπτυγμένες περιοχές θα συνέβαλλε σε μικρότερο βαθμό προς την κατεύθυνση αυτή. (Ανδρικοπούλου, 1995)

Θα πρέπει να επισημάνουμε, ότι παρόλο που είχε τεθεί ως προτεραιότητα κατά τη σύναψη της Συμφωνίας της Ρώμης, η μείωση των ανισοτήτων, δεν είχαν προβλεφθεί τα κατάλληλα μέσα προς αυτή την κατεύθυνση. Ωστόσο, γινόταν αναφορά για ορισμένες παρεκκλίσεις από τους κανόνες ανταγωνισμού για τις περιοχές που παρουσίαζαν χαμηλό επίπεδο διαβίωσης ή φαινόμενα σοβαρής υποαπασχόλησης, ενώ παράλληλα προωθούνταν σχέδια ανάπτυξης αυτών των περιοχών. Επιπλέον, δινόταν η δυνατότητα στην Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων να χρηματοδοτεί, σχέδια αξιοποίησης των λιγότερο αναπτυγμένων περιοχών της Κοινότητας, στα πλαίσια του στόχου για ισόρροπη ανάπτυξη. (Γιαννακούρου, 2008)

Από τα μέσα της δεκαετίας του 1970, η κατάσταση αυτή φαίνεται να αλλάζει καθώς επισημάνθηκε μέσα από μια σειρά μελετών και εκθέσεων η ανάγκη παρέμβασης της Κοινότητας στο πεδίο της περιφερειακής ανάπτυξης. (Ανδρικοπούλου, 1995) Λαμβάνοντας υπόψη αυτά, το 1975 δημιουργήθηκε το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ), το οποίο είχε ως σκοπό την αξιολόγηση των περιφερειακών επιπτώσεων των κοινοτικών πολιτικών που εφαρμόζονταν, τον συντονισμό των περιφερειακών πολιτικών των κρατών-μελών, καθώς και την παροχή βοήθειας προς τις λιγότερο αναπτυγμένες χώρες της Ευρωπαϊκής Κοινότητας.

Στα πρώτα χρόνια λειτουργίας του ΕΤΠΑ, δηλαδή την περίοδο 1975-1979, οι πόροι του Ταμείου κατανέμονταν μεταξύ των κρατών-μελών λαμβάνοντας υπόψη ένα σύστημα σταθερών ποσοτώσεων, το οποίο είχε προσδιοριστεί εξ αρχής, με βάση την ένταση των περιφερειακών προβλημάτων καθώς και με βάση το επίπεδο του εισοδήματος που είχε το κάθε κράτος. Ακολούθησε μια περίοδος έντονων διαβουλεύσεων μέχρι το 1984, όπου με τον Κανονισμό 1787 τέθηκαν οι βάσεις για την ανάπτυξη μιας κοινοτικής περιφερειακής πολιτικής. (Γιαννακούρου, 2008)

4.2 Μετάβαση από την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη στη Συνθήκη του Μάαστριχτ

Είναι γεγονός ότι στα μέσα της δεκαετίας του 1980, η προώθηση του προγράμματος της εσωτερικής αγοράς, είχε ως στόχο την δημιουργία μιας νέας ώθησης αναφορικά την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση. Όπως όριζε η Λευκή Βίβλος της Επιτροπής που δημιουργήθηκε το 1985 και αργότερα θεσμοθετήθηκε με την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη το 1986, θα καταργούνταν τα φυσικά και εμπορικά εμπόδια, θα ενισχύονταν η ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων, των προσώπων, των υπηρεσιών και των κεφαλαίων σε όλο τον κοινοτικό χώρο, ενώ παράλληλα πρόκειται να υπάρξει εναρμόνιση των φορολογικών συστημάτων καθώς και να δημιουργηθούν ισότιμες συνθήκες ανταγωνισμού για τις ευρωπαϊκές επιχειρήσεις. (Commission of the European Communities , 1985)

Θα πρέπει να επισημάνουμε ότι το πρόγραμμα της εσωτερικής αγοράς, είχε ως απόρροια νέους περιορισμούς στην εθνική οικονομική κυριαρχία, ιδίως για τα πιο φτωχά κράτη-μέλη, όπως ήταν για παράδειγμα οι χώρες του Νότου, οι οποίες είχαν γίνει μέλη της τότε ΕΟΚ μετά το 1979, όπως ήταν η Ελλάδα, η Ισπανία και η Πορτογαλία.

Την ίδια εποχή, λαμβάνοντας υπόψη τον κανονισμό 4454/88 για το ΕΤΠΑ, άρχισαν να συγκεντρώνονται στοιχεία προκειμένου να δημιουργηθούν δράσεις που έχουν ως στόχο την ενίσχυση των διαμεθοριακών περιοχών, καθώς και της διαπεριφερειακής και της διαστικής συνεργασίας. Παράλληλα, η Επιτροπή, προχώρησε στην χρηματοδότηση δράσεων οριζόντιου χαρακτήρα, όπως για παράδειγμα θεωρείται το πρόγραμμα Recite, το οποίο αφορούσε αστικές περιοχές δράσεις διασυνοριακής συνεργασίας ή δράσεις που αφορούσαν την διεθνική

συνεργασία στον τομέα του χωρικού σχεδιασμού. (Ανδρικοπούλου & Καυκαλάς , 2000)

4.3 Μετάβαση από τη Συνθήκη του Μάαστριχτ στη Συνθήκη του Άμστερνταμ

Με τη μετάβαση στη Συνθήκη του Άμστερνταμ υπήρχε η τροποποίηση της συνθήκης για την Ευρωπαϊκή ένωση, τις ιδρυτικές Συνθήκες των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και ορισμένες συναφείς πράξεις.

Η συνθήκη υπογράφηκε στις 2 Οκτωβρίου 1997 και τέθηκε σε ισχύ την 1η Μαΐου 1999. Στα πλαίσια αυτής της συνθήκης αυξήθηκαν οι αρμοδιότητες της Ευρωπαϊκής ένωσης, καθώς υπήρξε πλέον αύξηση στους στόχους της βιώσιμης ανάπτυξης και σε ένα υψηλό επίπεδο απασχόλησης.

Η κοινοτική μέθοδος εφαρμοζόταν έκτοτε σε σημαντικούς τομείς οι οποίοι μέχρι τότε ενέπιπταν στον «τρίτο πυλώνα», όπως είναι το άσυλο, η μετανάστευση, η διέλευση των εξωτερικών συνόρων, η καταπολέμηση της απάτης, η τελωνειακή συνεργασία και η δικαστική συνεργασία σε αστικές υποθέσεις, καθώς και μέρος της συνεργασίας στο πλαίσιο της συμφωνίας του Σένγκεν, το κεκτημένο της οποίας αποδέχθηκαν πλήρως η Ένωση και οι Κοινοότητες. Υπήρξε επίσης ενίσχυση των δυνατοτήτων και των αποφάσεων του ευρωπαϊκού κοινοβουλίου και η απάλειψη των ευρωπαϊκών συνθηκών που είχαν γίνει στη συνθήκη του Μάαστριχτ.

Ένα ακόμα στοιχείο της μετάβασης αυτής ήταν η ενίσχυση της συνεργασίας των χωρών σε επίπεδο οικονομικής στήριξης, καθώς ιδρύθηκαν νέες διατάξεις όπως η Οικονομική και νομισματική Ένωση, το πλαίσιο συνεργασίας “Σένγκεν”, η δημιουργία οικονομικής ασφάλειας και δικαιοσύνης που διέπει όλα τα κράτη της Ένωσης.

4.4 Μετάβαση από το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα στη Μεταρρυθμιστική Συνθήκη

Η μετάβαση από το Ευρωπαϊκό σύνταγμα στη Μεταρρυθμιστική Συνθήκη είναι μία ακόμα τροποποίηση των ρυθμίσεων της ΕΕ προς τα κράτη μέλη, με σκοπό να επέλθει

μία αναθεώρηση του θεσμικού πλαισίου και να υπάρχει μία καλύτερη οικονομική και θεσμική διαχείριση των κρατών μελών.

Στα πλαίσια της μετάβαση εμπεριέχονται ανάπτυξη καινοτόμων θεσμικών ρυθμίσεων που στοχεύουν στην εξομάλυνση της οικονομικής δραστηριότητας, μεταξύ όλων των κρατών μελών, με σκοπό την εξισορρόπηση των αδικιών σε οικονομικό επίπεδο.

Επίσης ενισχύεται η επίδραση των Ευρωπαϊκών οργάνων στις θεσμικές ρυθμίσεις των κρατών μελών, καθώς :

- 1) Επεκτείνεται ο ρόλος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και η δυνατότητα ψήφισης ρυθμίσεων σε διαφόρους τομείς.
- 2) Επεκτείνεται η θητεία του προέδρου του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου.
- 3) Επιτρέπεται θεσμικά η Ευρωπαϊκή ένωση να υπογράφει διεθνείς συμφωνίες και συνθήκες, ενώ η Ευρωπαϊκή ένωση παίρνει το ρόλο της Ευρωπαϊκής Κοινότητας που καταργείται.

4.5 Η περιφερειακή πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Έπειτα από όλες τις ψηφίσεις των συνθηκών για την ανάπτυξη την Ευρωπαϊκής ένωσης σε όλους τους τομείς ορίστηκε μία νέα περιφερειακή πολιτική που επικεντρώθηκε κυρίως στις περιφέρειες και στις πόλεις της ΕΕ, με σκοπό να εξασφαλίσει την οικονομική σταθερότητα των αρμόδιων φορέων για όλες τις πόλεις και χώρες.

Αυτή η πολιτική στοχεύει σε κάποιους τομείς ενδιαφέροντος που μπορούν να βελτιώσουν την ποιότητα της ζωής των κατοίκων με την ταυτόχρονη οικονομική τους ευημερία, χάρης των επενδύσεων που μπορούν να αναπτύξουν όλους τους επιχειρηματικού τομείς.

Η χρηματοδότηση που στοχεύει στην ανάπτυξη της περιφερειακής πολιτικής έχει σκοπό κάποιους κύριους στόχους που είναι αναγκαίοι για την επίτευξη της οικονομικής σταθερότητας και οι οποίοι βασίζονται στους παρακάτω βασικούς τομείς και προϋποθέσεις. (Περιφερειακή Πολιτική (2014) , ‘‘ Η ευρωπαϊκή ένωση με απλά λόγια’’)

- 1) Συνεχής ανάπτυξη της έρευνας και της καινοτομίας στα πλαίσια της τεχνολογίας και των νέων μεθόδων, ώστε να υπάρχει εξέλιξη του ανθρώπινου δυναμικού.
- 2) Εξέλιξη στις τεχνολογίες επικοινωνιών των κλάδων μεταξύ τους και των επιχειρηματικών φορέων, καθώς και στις τεχνολογίες πληροφοριών.
- 3) Βελτίωση της οικονομικής δραστηριότητας των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, με σκοπό να υπάρχει ανάπτυξη στα χαμηλά οικονομικά στρώματα και εξομάλυνση του οικονομικού χάσματος των κοινωνικών στρωμάτων.
- 4) Δημιουργία νέων θέσεων εργασίας που θα απασχολούν μεγαλύτερο μέγεθος ανθρώπινου δυναμικού, μέσω χρηματοδοτήσεων από ερευνητικά Ευρωπαϊκά σχέδια.
- 5) Βιώσιμη ανάπτυξη και βελτίωση της ποιότητας ζωής των πόλεων που βρίσκονται σε κακά στάνταρ, λόγω έλλειψης ανάληψης αρμοδιοτήτων από τους τοπικούς φορείς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: Τα Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης

5.1 Εισαγωγή

Η ΕΟΚ προχώρησε στην δημιουργία Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων με σκοπό την ενίσχυση των πιο αδύναμων κρατών και περιοχών, που αντιμετώπιζαν προβλήματα έναντι των ισχυρότερων. Στόχος τους ήταν η εξομάλυνση των διαφορών και η προσπάθεια σύγκλισης με τα ανεπτυγμένα κράτη και περιοχές.

5.2 Ιστορική αναδρομή Ευρωπαϊκών χρηματοδοτικών προγραμμάτων

Το 1982, η Ελλάδα ήταν το πιο νέο και το πιο αδύναμο κράτος της τότε Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας και για το λόγο αυτό κατέθεσε μνημόνιο συνεργασίας προς την ΕΟΚ, το οποίο είχε ως στόχο την εξασφάλιση χρηματοδότησης για μια σειρά παρεμβάσεων, οι οποίες θα συνέβαλαν στη σύγκλιση της ελληνικής οικονομίας με τους ευρωπαϊκούς μέσους όρους. Ταυτόχρονα το μνημόνιο συνεργασίας που είχε καταρτίσει η Ελλάδα, προέβλεπε μια σειρά από εξαιρέσεις και μέτρα τα οποία θα συνέβαλαν προς την προσαρμογή αυτή και θα επιτάχυναν τη σύγκλιση. Οι διαπραγματεύσεις αυτές, ύστερα από ένα χρονικό διάστημα τριών ετών οδήγησαν στην δημιουργία και ανάπτυξη των «Μεσογειακών Ολοκληρωμένων Προγραμμάτων – ΜΟΠ». Πρόκειται ουσιαστικά για τα πρώτα ευρωπαϊκά χρηματοδοτικά πακέτα, τα οποία χρησιμοποιούσαν πόρους από υφιστάμενα κοινοτικά διαρθρωτικά ταμεία προκειμένου να χρηματοδοτήσουν δράσεις και ολοκληρωμένα προγράμματα σε περιοχές όπως ήταν η Ελλάδα, η νότια Ιταλία και οι περιοχές που βρίσκονταν νότια της Γαλλίας.

Αξίζει να σημειωθεί ότι με τα Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα, για πρώτη φορά σχεδιάστηκαν και χρηματοδοτήθηκαν ολοκληρωμένες αναπτυξιακές παρεμβάσεις, εν αντιθέσει με την χρηματοδότηση από τους καταλόγους μεμονωμένων έργων, όπως γινόταν ως τότε. Η προσέγγιση αυτή αλλά και ο τρόπος

λειτουργίας των προγραμμάτων αυτών, αποτέλεσε ουσιαστικά τη βάση για τον σχεδιασμό των «Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης».

Το πρώτο από αυτά τα προγράμματα ήταν το γνωστό «πακέτο Ντελór», το οποίο και ήταν σε ισχύ κατά την περίοδο 1988-1993, ενώ την χρονική περίοδο 1994-1999 ήταν σε ισχύ το πακέτο Σαντέρ. Την χρονική περίοδο 2000-2006 βρίσκονταν σε ισχύ το Γ' Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης, το οποίο αυτή τη φορά δεν έφερε κανενός το όνομα, ενώ την περίοδο 2007-2013 τέθηκε σε ισχύ το ΕΣΠΑ, κάτι που ισχύει και κατά την προγραμματική περίοδο 2014-2020, βέβαια με σημαντικές διαφοροποιήσεις σε σχέση με το προηγούμενο πρόγραμμα.

Καθώς εξελίσσονταν τα προγράμματα υπήρξαν σημαντικές αλλαγές που αφορούσαν τόσο τις ευρωπαϊκές, όσο και τις εγχώριες δομές διαχείρισης των ευρωπαϊκών αυτών πόρων. Σήμερα, μετά από μια θεαματική θα λέγαμε πορεία και εξέλιξη όλων αυτών των δομών, έχουν φτάσει στη δημιουργία των τριών διαρθρωτικών ταμείων της «Πολιτικής Συνοχής» της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τα οποία είναι:

- Το Ταμείο Συνοχής
- Το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο
- Το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης. (Γεωργακόπουλος, et al., 2016)

5.3 Το ΕΣΠΑ 2007-2013

Το Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς 2007-2013 συνιστά το έγγραφο αναφοράς που σχετίζεται με το τον προγραμματισμό των Ταμείων της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε επίπεδο χώρας και αφορούσε την χρονική περίοδο από το 2007 έως το 2013. Κατά την δημιουργία των στρατηγικών επιλογών του ΕΣΠΑ 2007-2013, ελήφθησαν υπόψη η αναθεωρημένη Στρατηγική της Λισαβόνας καθώς και το Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων το οποίο αφορούσε την ανάπτυξη και την απασχόληση κατά την διάρκεια της τετραετίας 2005-2008. Οι στόχοι που έθεσε το ΕΣΠΑ διαρθρώνονταν σε τέσσερα επίπεδα, το πρώτο επίπεδο αφορούσε το επίπεδο των στρατηγικών στόχων του ΕΣΠΑ, το δεύτερο επίπεδο αφορούσε τις πέντε θεματικές και τις τρεις χωρικές προτεραιότητες, όπως αυτές απαιτούνταν από τον Γενικό

Κανονισμό των Ταμείων. Το τρίτο επίπεδο περιλαμβάνει το επίπεδο των Γενικών Στόχων, οι οποίοι ανέρχονται σε 17 και στους οποίους αναλύεται η κάθε θεματική προτεραιότητα. Τέλος, υπάρχει το επίπεδο των ειδικών στόχων καθώς και των κύριων μέσων επίτευξης.

Θα πρέπει να επισημάνουμε ότι ο τρόπος σχεδιασμού των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων του ΕΣΠΑ 2007-2013, έγινε έτσι ώστε να υπάρχουν οι βέλτιστες επιλογές της χώρας, ενώ προσμετρήθηκαν και τα νέα δεδομένα που αφορούσαν την προγραμματική περίοδο 2007-2013, όπου ουσιαστικά το 63% του πληθυσμού βρισκόταν σε καθεστώς μεταβατικής στήριξης. (Υπουργείο Οικονομίας Ανάπτυξης & Τουρισμού, 2017)

Το ΕΣΠΑ 2007-2013 είχε ως στόχο να διευρύνει περαιτέρω τις αναπτυξιακές δυνατότητες της χώρας, καθώς και να διατηρήσει τον βαθμό της οικονομικής μεγέθυνσης. Επίσης, στόχος του προγράμματος ήταν η αύξηση της ανταγωνιστικότητας σε επίπεδα τα οποία θα ήταν υψηλότερα από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο, όπως και η τόνωση της απασχόλησης, η επίτευξη σύγκλισης με τις πλούσιες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης όπως και η βελτίωση της ποιότητας ζωής των ανθρώπων χωρίς αποκλεισμούς. Η Ελλάδα κατά τον σχεδιασμό του προγράμματος στόχευε στην ανάδειξή της ως μια εξωστρεφούς χώρας, που θα είχε ισχυρή διεθνή παρουσία και χαρακτηριστικό της οικονομίας θα ήταν η υψηλή ανταγωνιστικότητα και η υψηλή παραγωγικότητα. Επίσης, στόχευση ήταν να δίνεται έμφαση στους νέους, στην ποιότητα, στην τεχνολογία και την καινοτομία, όπως και στον σεβασμό του περιβάλλοντος.

Προκειμένου να καταφέρει να επιτύχει τους στόχους που αναφέρθηκαν προηγουμένως, η χώρα εστίασε στις ακόλουθες δράσεις:

- Στην ενίσχυση και προώθηση της καινοτομίας, της έρευνας και της επιχειρηματικότητας, ενώ ως ιδιαίτερα σημαντική κρίθηκε η μεταξύ τους συνεργασία.
- Στην επένδυση σε βιώσιμες υποδομές.
- Στην επένδυση στο ανθρώπινο κεφάλαιο, όπου θα δοθεί έμφαση στην ανάπτυξη του ποιοτικού ανθρώπινου δυναμικού.
- Στην αναβάθμιση του θεσμικού περιβάλλοντος

- Στον εκσυγχρονισμό του δημοσίου τομέα σε όλα τα επίπεδα της διοίκησης. (Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών - Γενική Γραμματεία Επενδύσεων και Ανάπτυξης, 2007)

Προκειμένου να υλοποιηθεί το ΕΣΠΑ 2007-2013, σχεδιάστηκαν οκτώ τομεακά Επιχειρησιακά Προγράμματα τα οποία και αναλύονται στη συνέχεια:

- Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Περιβάλλον-Αειφόρος Ανάπτυξη»: Το συγκεκριμένο πρόγραμμα είχε ως στόχο την προστασία, την αναβάθμιση καθώς και την αειφορική διαχείριση του περιβάλλοντος, έτσι ώστε να μπορεί να προστατευθεί η δημόσια υγεία και να βελτιωθεί η ποιότητα ζωής των πολιτών, ενώ συνάμα μπορεί να βελτιωθεί η ανταγωνιστικότητα της οικονομίας. Ενδεικτικά, το πρόγραμμα περιελάμβανε δράσεις που αφορούσαν την διαχείριση αστικών απορριμμάτων, την μέτρηση και τον έλεγχο της ατμοσφαιρικής ρύπανσης, καθώς και την εφαρμογή σχεδίων δράσης τα οποία σχετίζονταν με την μείωση της ρύπανσης του θαλάσσιου περιβάλλοντος και των ακτών.
- Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ενίσχυση της Προσπελασιμότητας»: Το εν λόγω επιχειρησιακό πρόγραμμα, είχε ως στόχο την ανάπτυξη αλλά και τον εκσυγχρονισμό των υποδομών, καθώς και του συστήματος μεταφορών της χώρας. Το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ενίσχυση της Προσπελασιμότητας», έδωσε έμφαση στην ολοκλήρωση των οδικών αξόνων και στην αναβάθμιση των ήδη υπαρχόντων καθώς και στην βελτίωση του διευρωπαϊκού και του διαπεριφερειακού οδικού δικτύου. Όσον αφορά το σιδηροδρομικό δίκτυο έμφαση δόθηκε στην ολοκλήρωση και στην αναβάθμιση του παρόντος σιδηροδρομικού δικτύου, καθώς και στην τηλεδιοίκηση του. Επίσης, όσον αφορά τις αεροπορικές μεταφορές έμφαση δόθηκε στην επέκταση και στην βελτίωση, αλλά και στον εκσυγχρονισμό των υφιστάμενων αεροδρομίων. Ακόμη, έμφαση δόθηκε στην επέκταση του Μετρό της Αθήνας αλλά και στις ενέργειες για την δημιουργία του Μετρό Θεσσαλονίκης.
- Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα»: Στόχος του εν λόγω επιχειρησιακού προγράμματος είναι ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της εξωστρέφειας των επιχειρήσεων, καθώς και του παραγωγικού συστήματος της χώρας,

εστιάζοντας στην περαιτέρω ενίσχυση της καινοτομίας. Επιπλέον, στόχος του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα», είναι να προωθηθεί ένα σύστημα Έρευνας, Ανάπτυξης και Καινοτομίας σε επίπεδο χώρας το οποίο θα συνδεθεί με τον παραγωγικό ιστό, έτσι ώστε να υπάρξει η μέγιστη αποτελεσματικότητα.

- Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ψηφιακή Σύγκλιση»: Το εν λόγω πρόγραμμα εστιάζει στην προώθηση των Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών, σε επιχειρήσεις αλλά και στον δημόσιο τομέα, έτσι ώστε να δοθεί και περαιτέρω ώθηση στην επιχειρηματικότητα.
- Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Βελτίωση Διοικητικής Ικανότητας Δημόσιας Διοίκησης»: Με το συγκεκριμένο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα, τέθηκε ο στόχος της διακυβέρνησης, όπου ο πολίτης θα ήταν στο επίκεντρο. Παράλληλα, προβλεπόταν ότι θα υπάρξει απλούστευση των διοικητικών διαδικασιών, καθώς και λειτουργικός ανασχεδιασμός της δημόσιας διοίκησης, έτσι ώστε να υπάρξει ποιοτική αναβάθμιση της ποιότητας της παρεχόμενης εκπαίδευσης.
- Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού»: Στόχος της ανάπτυξης ανθρώπινου δυναμικού, είναι η δημιουργία των κατάλληλων συνθηκών προκειμένου να υπάρξει πλήρης απασχόληση. Επιπλέον, το εν λόγω Επιχειρησιακό Πρόγραμμα, στόχευε στην ενίσχυση της επαγγελματικής κατάρτισης και εκπαίδευσης, όπως και στην ενίσχυση της απασχόλησης ευάλωτων ομάδων, όπως είναι οι νέοι και οι γυναίκες.
- Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση»: Το εν λόγω πρόγραμμα εστίαζε σε τρεις στρατηγικούς στόχους, που ήταν η περαιτέρω βελτίωση του επιπέδου των βασικών δεξιοτήτων όλων, οι μεταρρυθμίσεις που θα γίνονταν στο εκπαιδευτικό σύστημα έτσι ώστε να αποκτήσει σημαίνοντα ρόλο η δια βίου μάθηση, καθώς και η αύξηση της ποιότητας και της ελκυστικότητας, τόσο της επαγγελματικής εκπαίδευσης, όσο και της κατάρτισης.
- Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Τεχνική Υποστήριξη Εφαρμογής»: Το συγκεκριμένο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα, έχει στόχο να καλύψει την χρηματοδότηση δραστηριοτήτων που αφορούν την διαχείριση, την παρακολούθηση και την αξιολόγηση της εφαρμογής των υπολοίπων

Επιχειρησιακών Προγραμμάτων. (Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών - Γενική Γραμματεία Επενδύσεων και Ανάπτυξης, 2007)

Προκειμένου να υλοποιηθεί ο αναπτυξιακός σχεδιασμός της χώρας, κατά την διάρκεια της προγραμματικής περιόδου 2007-2013, διαμορφώθηκαν πέντε Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα (ΠΕΠ) τα οποία ήταν τα ακόλουθα:

- Το Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Μακεδονίας-Θράκης.
- Το Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δυτικής Ελλάδας- Πελοποννήσου- Ιονίων Νήσων.
- Το Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Θεσσαλίας-Στερεάς Ελλάδας-Ηπείρου.
- Το Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Αττικής.

Θα πρέπει να επισημάνουμε ότι τα Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα, είχαν ως στόχο την ενίσχυση των υφιστάμενων κοινωνικών υποδομών, την υγεία και την κοινωνική αλληλεγγύη, δηλαδή την βελτίωση των νοσοκομειακών υποδομών καθώς και των δομών κοινωνικής φροντίδας, τα μέτρα που αφορούν την ανάπτυξη και την προστασία της δημόσιας υγείας κτλ. Επίσης, τα Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα στόχευαν στην ενίσχυση του πολιτισμού, των πολιτιστικών υποδομών, καθώς και στην προστασία και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς. Επίσης, τα ΠΕΠ στόχευαν στη βελτίωση της προσπελασιμότητας και τους περιβάλλοντος σε επίπεδο τοπικής κλίμακας, καθώς και στην περαιτέρω ενίσχυση των ορεινών, των μειονεκτικών και των νησιωτικών περιοχών. (Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών - Γενική Γραμματεία Επενδύσεων και Ανάπτυξης, 2007)

Μια ακόμα ιδιαίτερα σημαντική δράση όπου περιγράφονταν αναλυτικά στο ΕΣΠΑ 2007-2013 αφορούσε τα προγράμματα τα οποία αναπτύσσονταν στα πλαίσια του στόχου «Ευρωπαϊκή Εδαφική Συνεργασία». Ειδικότερα, η χώρα μας συμμετείχε σε Προγράμματα Διασυνοριακής Συνεργασίας, σε Προγράμματα Διακρατικής Συνεργασίας καθώς και σε Προγράμματα Διαπεριφερειακής Συνεργασίας.

Τα προγράμματα αυτά αφορούσαν την Διμερή Διασυνοριακή Συνεργασία (ΕΤΠΑ-ΙΡΑ), όπου περιελάμβαναν τα προγράμματα Ελλάδα-Αλβανία, Ελλάδα-ΠΓΔΜ και Ελλάδα-Τουρκία, την Πολυμερή Διασυνοριακή Συνεργασία (ΕΤΠΑ-ΙΡΑ), το οποίο περιελάμβανε το πρόγραμμα της Αδριατικής, την Πολυμερή Διασυνοριακή Συνεργασία (ΕΤΠΑ-ΕΝΠΙ), όπου περιείχε τα προγράμματα

MEDITERRANEAN SEA BASIN καθώς και το πρόγραμμα BLACK SEA BASIN. Επίσης, υπήρχαν τα προγράμματα τα οποία αφορούσαν τα εσωτερικά σύνορα και τη Διμερή Διασυνοριακή Συνεργασία (ΕΤΠΑ), όπου σε αυτό περιλαμβάνονται τα επιμέρους προγράμματα Ελλάδα-Ιταλία, Ελλάδα-Κύπρος και Ελλάδα-Βουλγαρία. Ακόμη, λειτούργησαν τα Προγράμματα Διακρατικής Συνεργασίας που είναι το Mediterranean Sea Basin και το South East Europe Space. Τέλος, πρέπει να αναφέρουμε και το Πρόγραμμα Διαπεριφερειακής Συνεργασίας (Inter-Regional Cooperation Programme-Interreg IV-C). (Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών - Γενική Γραμματεία Επενδύσεων και Ανάπτυξης, 2007)

5.4 Το ΕΣΠΑ 2014-2020

Το ΕΣΠΑ (Εταιρικό Σύμφωνο για το Πλαίσιο Ανάπτυξης) 2014-2020 αποτελεί το βασικό στρατηγικό σχέδιο για την ανάπτυξη της χώρας με τη συνδρομή σημαντικών πόρων που προέρχονται από τα **Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία (ΕΔΕΤ)** της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Μέσω της υλοποίησης του ΕΣΠΑ επιδιώκεται η αντιμετώπιση των διαρθρωτικών αδυναμιών της χώρας που συνετέλεσαν στην εμφάνιση της οικονομικής κρίσης αλλά και των προβλημάτων, οικονομικών και κοινωνικών, που αυτή δημιούργησε. Επίσης, το ΕΣΠΑ 2014-2020 καλείται να συνδράμει στην επίτευξη των εθνικών στόχων έναντι της **Στρατηγικής «Ευρώπη 2020»**. Στόχος της Στρατηγικής «Ευρώπη 2020» είναι η προαγωγή μιας ανάπτυξης:

- έξυπνης, με αποτελεσματικότερες επενδύσεις στην εκπαίδευση, την έρευνα και την καινοτομία,
- βιώσιμης, χάρη στην αποφασιστική μετάβαση σε μια οικονομία χαμηλών εκπομπών άνθρακα, και
- χωρίς αποκλεισμούς, με ιδιαίτερη έμφαση στη δημιουργία θέσεων εργασίας και στη μείωση της φτώχειας.

5.5 Η κοινοτική πρωτοβουλία Interreg

Το 1990 ξεκίνησε η κοινοτική πρωτοβουλία Interregg που είχε ως στόχο να προετοιμάσει τις παραμεθόριες περιοχές για μια ενιαία Κοινότητα όπου δεν θα υπήρχαν ευδιάκριτα εσωτερικά σύνορα. Η πρωτοβουλία αποσκοπούσε στην ενδυνάμωση της συνεργασίας μεταξύ των συνοριακών περιοχών της Κοινότητας καθώς και στην βοήθεια προς αυτές τις περιοχές να ξεπεράσουν τα σοβαρά προβλήματα εσωτερικής απομόνωσης που αντιμετώπιζαν. Στην πρώτη περίοδο εφαρμογής, δηλαδή 1990-1993, προωθήθηκαν δεκαπέντε προγράμματα συνεργασίας. Τα δύο πιο σημαντικά από αυτά ήταν: Ο Ευρωπαϊκός πόλος ανάπτυξης στα σύνορα Γαλλίας, Βελγίου και Λουξεμβούργου καθώς και το πρόγραμμα Interreg Regen, το οποίο σχετιζόταν με τη σύνδεση των δικτύων ηλεκτροδότησης Ελλάδας-Ιταλίας. (Ανδρικοπούλου, 1995)

Την επόμενη περίοδο που λειτούργησε η πρωτοβουλία, δηλαδή κατά το διάστημα 1994-1999, η κοινοτική πρωτοβουλία Interreg συγχωνεύθηκε με την πρωτοβουλία Regen και έτσι δημιουργήθηκε ένα διευρυμένο πρόγραμμα διαπεριφερειακής συνεργασίας το οποίο ονομάστηκε Interreg II. Στους σκοπούς του νέου προγράμματος που δημιουργήθηκε, περιλαμβάνονταν η διεθνική συνεργασία στο πεδίο του χωροταξικού και περιφερειακού σχεδιασμού. Για την εξυπηρέτηση του συγκεκριμένου σκοπού προσδιορίστηκαν επτά γεωγραφικές ενότητες με διεθνική συνεργασία που ήταν οι εξής:

- Η περιοχή της Βόρειας Θάλασσας
- Η περιοχή της Βαλτικής
- Η Βορειοδυτική Μητροπολιτική περιοχή
- Η Νοτιοδυτική Ευρώπη
- Η περιοχή του Ατλαντικού
- Η Δυτική Μεσόγειος
- Οι Λατινικές Άλπεις
- Οι χώρες του Κεντρικού Ευρωπαϊκού Χώρου
- Οι χώρες του Αδριατικού Ευρωπαϊκού Χώρου
- Οι χώρες του Παραδουνάβιου Ευρωπαϊκού Χώρου
- Οι χώρες του Νοτιοανατολικού Ευρωπαϊκού Χώρου (Γιαννακούρου, 2008)

5.6 Το πρόγραμμα Terra

Πρόκειται για ένα πρόγραμμα το οποίο τέθηκε σε ισχύ με βάση το άρθρο 10 του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ), έχοντας ως στόχο να χρηματοδοτήσει καινοτόμες δράσεις στον τομέα της χωροταξίας κατά το χρονικό διάστημα 1994-1999. Το πρόγραμμα απευθυνόταν σε περιοχές της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι οποίες είχαν ιδιαίτερα εδαφικά γνωρίσματα και για το λόγο αυτό ήταν πιο ευπαθείς και απαιτούσαν μια ολοκληρωμένη εδαφική στρατηγική. Πρόκειται κυρίως για περιοχές όπως ήταν οι παράκτιες, οι αγροτικές και ορεινές δύσβατες περιοχές, οι περιοχές που αντιμετώπιζαν προβλήματα διάβρωσης καθώς και οι περιοχές στις οποίες βρίσκονταν απειλούμενος φυσικός και πολιτιστικός πλούτος. Το πρόγραμμα χρηματοδότησε 15 έργα, τα οποία υλοποιήθηκαν με τη συμμετοχή 63 τοπικών εταίρων σε 11 κράτη μέλη. Τέλος, θα πρέπει να αναφέρουμε ότι το συγκεκριμένο πρόγραμμα λειτούργησε κυρίως πιλοτικά ως τρόπος διεθνικής συνεργασίας σε τοπικό επίπεδο, καθώς και ως μέσο αξιολόγησης των προτάσεων πολιτικής που είχαν διατυπωθεί παλαιότερα. (Γιαννακούρου, 2008)

5.7 Η Ευρωπαϊκή εδαφική συνεργασία

Με βάση τον νέο κανονισμό που διαμορφώθηκε από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης κατά τη διάρκεια της περιόδου 2007-2013, για πρώτη φορά, εκτός από τους στόχους της «Σύγκλισης» και της «Περιφερειακής Ανταγωνιστικότητας και Απασχόλησης» συμπεριλήφθηκε ο στόχος που αφορούσε την «Ευρωπαϊκή Εδαφική Συνεργασία».

Οι προτεραιότητες της χρηματοδότησης των δράσεων που εντάσσονται τον στόχο της «Ευρωπαϊκής Εδαφικής Συνεργασίας» είναι οι ακόλουθες:

- Η ανάπτυξη διασυνοριακών οικονομικών και κοινωνικών δραστηριοτήτων, οι οποίες θα στηρίζονται σε κοινές στρατηγικές που θα προωθούν τη βιώσιμη εδαφική ανάπτυξη. Η συγκεκριμένη προτεραιότητα αποσκοπεί στην ενθάρρυνση της επιχειρηματικότητας, στην προστασία και τη διαχείριση περιβαλλοντικών και πολιτιστικών πόρων, όπως και

στην ανάπτυξη της συνεργασίας, των ικανοτήτων καθώς και την κοινή χρήση των υποδομών.

- Η καθιέρωση και περαιτέρω εξέλιξη της διεθνικής συνεργασίας, η οποία μπορεί να περιλαμβάνει και τη διμερή συνεργασία μεταξύ των θαλάσσιων περιφερειών. Οι δράσεις που αναπτύσσονται στα πλαίσια της συγκεκριμένης προτεραιότητας μπορεί να αφορούν την καινοτομία, το περιβάλλον, τη βελτίωση της προσπελασιμότητας καθώς και τη βιώσιμη αστική ανάπτυξη.
- Η ενίσχυση της αποτελεσματικότητας της περιφερειακής πολιτικής, προκειμένου να ενισχυθεί η διαπεριφερειακή συνεργασία η οποία έχει ως βάση την καινοτομία, την οικονομία της γνώσης, το περιβάλλον καθώς και την πρόληψη των κινδύνων. Επίσης, να ενισχυθεί η ανταλλαγή εμπειριών μεταξύ των περιφερειακών και των τοπικών αρχών, καθώς και να μεταφερθούν γνώσεις και βέλτιστες πρακτικές. Τέλος, να γίνει εκπόνηση μελετών, να συλλεχθούν δεδομένα και να παρακολουθηθεί η ανάλυση των αναπτυξιακών τάσεων που υπάρχουν σε επίπεδο Ε.Ε.

Εκτός από την ανάπτυξη του στόχου της «Ευρωπαϊκής Εδαφικής Συνεργασίας», το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, στα πλαίσια των στόχων Σύγκλισης και Περιφερειακής Ανταγωνιστικότητας, επικεντρώνεται στην άμβλυνση οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών προβλημάτων. Τα προβλήματα αυτά εντοπίζονται σε διάφορες περιοχές όπως είναι οι αγροτικές, οι περιοχές που έχουν αναπτύξει την αλιεία, οι περιοχές που εμφανίζουν φυσικά μειονεκτήματα, όπως είναι τα νησιά, οι ορεινές περιοχές, οι παραμεθόριες περιοχές, καθώς και οι αραιοκατοικημένες περιοχές. (Γιαννακούρου, 2008)

5.8 Η κοινοτική πρωτοβουλία Urban

Η κοινοτική πρωτοβουλία Urban ξεκίνησε το 1994, έχοντας ως στόχο την ενίσχυση των αστικών ζωνών, οι οποίες βρίσκονταν σε παρακμή. Η πρωτοβουλία αυτή χρηματοδοτήθηκε κατά την δημοσιονομική περίοδο 1994-1999 και είχε ως στόχο την καταπολέμηση της απομόνωσης, της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού όπως και την αναβάθμιση του περιβάλλοντος και των κοινωνικών υποδομών καθώς και στην ενίσχυση της τοπικής απασχόλησης. Σε τιμές του 1999, η

συνολική κοινοτική βοήθεια ανήλθε στα 900 εκατομμύρια ευρώ, με τον αριθμό των χρηματοδοτούμενων προγραμμάτων να εξυπηρετεί 118 αστικές περιοχές, στις οποίες διέμεναν 3,2 εκατομμύρια κάτοικοι σε ολόκληρη την Ευρώπη. (Atkinson, 2001)

Η εν λόγω πρωτοβουλία συνεχίστηκε και την επόμενη προγραμματική περίοδο 2000-2006 (Urban II), ωστόσο οι πόροι ήταν περιορισμένοι την περίοδο αυτή. Στην Ευρωπαϊκή Ένωση των 15, οι πόλεις που επωφελήθηκαν ήταν γύρω στις 70 και αντιστοιχούν σε 2,2 εκατομμύρια κατοίκους, δηλαδή ουσιαστικά μπορούμε να πούμε ότι επωφελήθηκαν 30.000 κάτοικοι ανά πρόγραμμα. Στόχος της πρωτοβουλίας αυτής την συγκεκριμένη προγραμματική περίοδο, αποτέλεσε η οικονομική και κοινωνική ανάπλαση των πόλεων και των συνοικιών οι οποίες βρίσκονταν σε κρίση, έχοντας ως σκοπό την προώθηση της διατηρήσιμης αστικής ανάπτυξης. Το πρόγραμμα εστίασε στην ανάπτυξη των καινοτομικών υποδειγμάτων που αφορούσαν την αστική ανάπλαση, ενώ ιδιαίτερη προσοχή φαίνεται να δόθηκε στην εταιρική σχέση που αναπτύσσονταν με τη συμμετοχή τοπικών παραγόντων, όπως επίσης και στην ανταλλαγή των πληροφοριών και εμπειριών που είχα ως στόχο τη βιώσιμη αστική ανάπτυξη. Ορισμένες δράσεις που χρηματοδότησε το πρόγραμμα αφορούσαν την ανακαίνιση κτηρίων και δημόσιων χώρων, την προώθηση της απασχόλησης, την βελτίωση της εκπαίδευσης καθώς και των συστημάτων κατάρτισης που αφορούσαν τις μειονεκτούσες ομάδες. Επίσης, χρηματοδοτηθήκαν δράσεις που αφορούν την ανάπτυξη περιβαλλοντικά φιλικών συστημάτων στις δημόσιες μεταφορές, ενώ έγινε εισαγωγή αποτελεσματικών συστημάτων ενεργειακής διαχείρισης και διάδοση νέων τεχνολογιών οι οποίες εντάχθηκαν στην έννοια της κοινωνίας της πληροφορίας.

Θα πρέπει να επισημάνουμε ότι στα πλαίσια της πρωτοβουλίας Urban αναπτύχθηκε παράλληλα το πρόγραμμα Urbact, το οποίο στόχευε σε κοινές δράσεις για την δημιουργία δικτύων, στην ανταλλαγή εμπειριών, στη δημιουργία οδηγών με καλές πρακτικές που προωθούσαν την αναβάθμιση του αστικού χώρου. Οι πόλεις που συμμετείχαν στο εν λόγω πρόγραμμα, είχαν πληθυσμό μεγαλύτερο από 20.000 κατοίκους ενώ σχημάτισαν δίκτυα, τα οποία και διαχειρίζονταν τα προγράμματα Urban I και Urban II.

Αξιοσημείωτο είναι ότι κατά την προγραμματική περίοδο 2007-2013, το πρόγραμμα Urban καταργήθηκε ως αποτέλεσμα των αρχών υλοποίησης και ομαδοποίησης των δράσεων, οι οποίες και εισήχθησαν με τον νέο κανονισμό του ΕΤΠΑ. Η φιλοσοφία η οποία είχε αναπτυχθεί με το εν λόγω πρόγραμμα,

ενσωματώθηκε στους τρεις νέους στόχους της περιφερειακής πολιτικής. Πιο αναλυτικά, με βάση το άρθρο 8 του κανονισμού 1080/2006, το ΕΤΠΑ είναι σε θέση να χρηματοδοτήσει την ανάπτυξη συμμετοχικών, ολοκληρωμένων και βιώσιμων στρατηγικών προκειμένου να αντιμετωπιστούν τα συσσωρευμένα οικονομικά, περιβαλλοντικά και κοινωνικά προβλήματα, τα οποία σχετίζονται με τις αστικές περιοχές.

Στις δράσεις οι οποίες χρηματοδοτούνται στη νέα προγραμματική περίοδο περιλαμβάνονται η ενίσχυση της οικονομικής ανάπτυξης, η αποκατάσταση του φυσικού περιβάλλοντος, η ανάδειξη υποβαθμισμένων βιομηχανικών περιοχών, η διατήρηση και η περαιτέρω ανάπτυξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς. Επίσης, στις χρηματοδοτούμενες δράσεις περιλαμβάνονται η προαγωγή της επιχειρηματικότητας της τοπικής απασχόλησης καθώς και της ανάπτυξης των κοινοτήτων αλλά και η παροχή υπηρεσιών προς τους πολίτες, με βάση και τις διαρκείς δημογραφικές εξελίξεις. (Γιαννακούρου, 2008)

Αστικά Πιλοτικά Προγράμματα

Παρόμοια προγράμματα με αυτά που αναπτύχθηκαν από την κοινοτική πρωτοβουλία Urban, ήταν τα αστικά πιλοτικά προγράμματα, τα οποία και λειτούργησαν κατά τη διάρκεια της περιόδου 1989-1999 και ο αριθμός τους έφτασε τα 59. Στόχος των προγραμμάτων αυτών τα οποία λειτούργησαν στα πλαίσια του ΕΤΠΑ ήταν η ενίσχυση της αστικής καινοτομίας που αφορούσε τα πεδία του περιβάλλοντος καθώς και της οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης.

Τα προγράμματα αυτά αναπτύχθηκαν προκειμένου να καταφέρουν να επιλύσουν συγκεκριμένα προβλήματα όπως ήταν η διαχείριση της κυκλοφορίας, η διαχείριση των αστικών στερεών απορριμμάτων, η ανακαίνιση των υποβαθμισμένων κτιρίων, όπως και ευρύτερα η αντιμετώπιση της οικονομικής παρακμής. Τα προγράμματα αυτά προωθήθηκαν έτσι ώστε να συμβάλλουν στη βιώσιμη ανάπτυξη και στην βελτίωση της ποιότητας ζωής εντός του αστικού ιστού. Σημαντική δράση των προγραμμάτων αυτών αφορούσε την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του κοινού, όπως και την ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών σε αντίστοιχους τομείς. (European Commission, 2018)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: Η περίπτωση της Δυτικής Μακεδονίας

6.1 Γενικά στοιχεία για την Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας

Η Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας καταλαμβάνει έκταση 9.451km², αποτελώντας ουσιαστικά το 7,16% της χώρας, με τον πληθυσμό σύμφωνα με τα στοιχεία της Eurostat από το 2012 να ανέρχεται σε 291.731 κατοίκους, έχοντας δηλαδή μόνο το 2,58% του συνολικού πληθυσμού της χώρας. Η Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας αποτελείται από τέσσερις Περιφερειακές Ενότητες, που είναι η Π.Ε. Γρεβενών, η Π.Ε. Καστοριάς, η Π.Ε. Φλώρινας και η Π.Ε. Κοζάνης, με περισσότερο από το 50% του πληθυσμού της να κατοικεί σε αυτήν. Μετά τις πρόσφατες αλλαγές που έγιναν στους ΟΤΑ με το Πρόγραμμα «Καλλικράτης», η Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας έχει μόλις 12 δήμους. (Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας, 2015)

6.2 Στατιστικά στοιχεία Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας

Σύμφωνα με στατιστικά στοιχεία του ΕΣΠΑ, η Δυτική Μακεδονία φαίνεται να κατέχει μεγάλους προϋπολογισμούς χρηματοδότησης για τη περίοδο 2014-2020, καθώς φαίνεται να γίνεται προσπάθεια για την ενίσχυση της βιώσιμης ανάπτυξης, της δημιουργίας θέσεων εργασίας και την διαδικασία και διενέργεια νέων επενδυτικών έργων που θα μπορέσουν να ενισχύσουν την οικονομική περιφερειακή ανάπτυξη του νομού. Στον Πίνακα 6.2.1 φαίνεται ο συνολικός προϋπολογισμός που υπάρχει για διάφορες υπηρεσίες που μπορούν να δώσουν μία οικονομική ανάπτυξη και οικονομική εξισορρόπηση των διαφόρων οικονομικών στρωμάτων.

Πίνακας 6.2.1 : Ποσοστά χρηματοδότησης του ΕΣΠΑ για την Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας, πηγή : <https://kepa-anem.gr/wp-content/uploads/sites/2/2017/10/ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ-ΣΤΟΙΧΕΙΑ-ΥΠΟΒΟΛΩΝ-Α-ΠΕΡΙΟΔΟΥ-Β-ΚΥΚΛΟΥ-ΚΕΝΤΡΙΚΗ-ΚΑΙ-ΔΥΤΙΚΗ-ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ.pdf>

Περιγραφή ΚΑΔ	Πλήθος Υποβληθεισών Προτάσεων (Αιτήσεων χρηματοδότησης)	Συνολικός Προϋπολογισμός (€)	Χρηματοδοτούμενος-Επιχορηγούμενος Προϋπολογισμός (€)	Δημόσια Δαπάνη (επιχορήγηση) €
Υπηρεσίες γυμναστηρίου ειδικών γυμναστικών (αεροβικής, πιλάτες, γιόγκα κλπ)	4	100.000,00	100.000,00	100.000,00
Υπηρεσίες λογοθεραπείας	4	102.522,00	99.822,00	99.822,00
Υπηρεσίες μηχανικών για οικοδομικά έργα	4	89.500,00	89.500,00	89.500,00
Υπηρεσίες ψυχολόγου	3	68.605,00	68.605,00	68.605,00
Υπηρεσίες παροχής νομικών συμβουλών και νομικής εκπροσώπησης σε δικονομικές διαδικασίες ενώπιον τακτικών δικαστηρίων σχετικά με το αστικό δίκαιο	3	74.990,00	74.990,00	74.990,00
Υπηρεσίες οδοντιάτρων, αποκλειστικά με προσωπική εργασία	3	100.480,00	90.000,00	90.000,00
Υπηρεσίες επισκευής ηλεκτρονικών υπολογιστών και περιφερειακού εξοπλισμού	3	73.970,00	73.936,67	73.936,67
Υπηρεσίες επιφανειακής τοπογραφικής αποτύπωσης	3	74.968,00	74.968,00	74.968,00
Υπηρεσίες τήρησης λογιστικών βιβλίων	3	85.476,72	75.000,00	75.000,00
Υπηρεσίες παροχής συμβουλών μηχανικού	2	44.350,00	44.350,00	44.350,00
Υπηρεσίες διαπλογίας	2	50.000,00	50.000,00	50.000,00
Υπηρεσίες οργανωμένων γραφείων τήρησης λογιστικών βιβλίων	2	50.000,00	50.000,00	50.000,00
Υπηρεσίες τήρησης λογιστικών βιβλίων με προσωπική εργασία	2	49.966,54	49.966,54	49.966,54
Υπηρεσίες παροχής νομικών συμβουλών και νομικής εκπροσώπησης στον τομέα του ποινικού δικαίου	2	49.951,00	49.951,00	49.951,00
Υπηρεσίες εκπόνησης μελετών και επίβλεψης τοπογραφικών έργων	2	50.400,00	50.000,00	50.000,00
Παραγωγή σχεδίων και ακαριφηγμάτων για αρχιτεκτονικούς σκοπούς	2	44.335,00	44.335,00	44.335,00
Υπηρεσίες μελετών μηχανολόγου μηχανικού γενικά	2	50.000,00	50.000,00	50.000,00

Υπηρεσίες φυσιοθεραπευτή	2	49.855,30	49.855,30	49.855,30
Υπηρεσίες φυσιοθεραπείας	2	50.000,00	50.000,00	50.000,00
Υπηρεσίες παροχής συμβουλών σε θέματα μάρκετινγκ	1	28.300,00	25.000,00	25.000,00
Υπηρεσίες κυτταρολογικού εργαστηρίου	1	25.000,00	25.000,00	25.000,00
Υπηρεσίες συμβουλών διαχείρισης από οργανωμένο γραφείο, που απασχολεί μέχρι 30 άτομα	1	25.000,00	25.000,00	25.000,00
Ιατρικές υπηρεσίες ειδικότητας μαιευτικής - γυναικολογίας	1	25.000,00	25.000,00	25.000,00
Υπηρεσίες παροχής συμβουλών ανάπτυξης κάθε είδους αγροτικών εκμεταλλεύσεων	1	25.000,00	25.000,00	25.000,00
Υπηρεσίες μελετών ηλεκτρολόγου μηχανικού γενικά	1	24.953,00	24.953,00	24.953,00
Υπηρεσίες προσωπικής υγιεινής και φροντίδας σώματος (αποτρίχωσης, θεραπείας με υπεριώδεις και υπέρυθρες ακτίνες)	1	25.000,00	25.000,00	25.000,00
Υπηρεσίες γεωργικών μελετών (γεωργοοικονομικών - γεωργοτεχνικών, εγγείων βελτιώσεων, γεωργοκτηνοτροφικού προγραμματισμού, γεωργοκτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων)	1	24.790,00	24.790,00	24.790,00
Υπηρεσίες σύνταξης φορολογικών δηλώσεων και σχετικών εγγράφων	1	38.660,00	38.660,00	38.660,00
Υπηρεσίες φροντιστηρίου γενικά (θετικών ή θεωρητικών επιστημών)	1	24.780,00	24.780,00	24.780,00
Υπηρεσίες λογιστή για σύνταξη οικονομικών καταστάσεων και φορολογικών δηλώσεων	1	15.580,00	15.580,00	15.580,00
Εργασίες ηλεκτρολογικών εγκαταστάσεων	1	25.000,00	25.000,00	25.000,00
Υπηρεσίες βιομηχανικού σχεδιασμού	1	23.300,00	23.300,00	23.300,00
Κατασκευή αυτοκινητοδρόμων, εθνικών, επαρχιακών ή διαδημοτικών οδών, δρόμων εντός οικισμών και άλλων αμαξιών οδών ή πεζοδρομίων και διαδρόμων αεροδρομίων	1	25.000,00	25.000,00	25.000,00
Υπηρεσίες παροχής συμβουλών σε θέματα οικονομικής διαχείρισης (εκτός θεμάτων φορολογίας νομικών προσώπων)	1	25.000,00	25.000,00	25.000,00
Υπηρεσίες εκπόνησης ενεργειακών μελετών (θερμοηλεκτρικών, υδροηλεκτρικών, πυρηνικών κλπ)	1	25.000,00	25.000,00	25.000,00
Υπηρεσίες συγκέντρωσης τοπογραφικών δεδομένων με δορυφόρο	1	25.000,00	25.000,00	25.000,00
Υπηρεσίες οδοντιάτρων, με βοηθητικό προσωπικό	1	25.000,00	25.000,00	25.000,00

Υπηρεσίες σύνταξης οικονομικών καταστάσεων	1	25.000,00	25.000,00	25.000,00
Παροχή υπηρεσιών εφαρμογών πληροφορικής	1	25.000,00	25.000,00	25.000,00
Υπηρεσίες καθηγητή φυσικής αγωγής ή γυμναστή	1	25.000,00	25.000,00	25.000,00
Υπηρεσίες επισκευής ηλεκτρολογικών εγκαταστάσεων	1	25.000,00	25.000,00	25.000,00
Υπηρεσίες υποστήριξης επιχειρήσεων για την ένταξή τους σε αναπτυξιακά προγράμματα	1	25.000,00	25.000,00	25.000,00
Υπηρεσίες παροχής νομικών συμβουλών και νομικής εκπροσώπησης σε δικονομικές διαδικασίες ενώπιον τακτικών δικαστηρίων σχετικά με το επιχειρηματικό και το εμπορικό δίκαιο	1	21.400,00	21.400,00	21.400,00
Υπηρεσίες αρχιτεκτόνων για έργα κατασκευής κατοικιών	1	20.212,00	20.212,00	20.212,00
Υπηρεσίες μηχανικών για ενεργειακά έργα	1	25.000,00	25.000,00	25.000,00
Υπηρεσίες χαρτογράφησης	1	25.000,00	25.000,00	25.000,00
Άλλες οδοντιατρικές υπηρεσίες	1	25.050,00	25.000,00	25.000,00
Ιατρικές υπηρεσίες ειδικότητας ουρολογίας	1	25.000,00	25.000,00	25.000,00
Υπηρεσίες οδηγίων διατροφής από ειδικούς που δεν είναι γιατροί	1	25.000,00	25.000,00	25.000,00
Σύνολο Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας	80	2.006.394,56	1.978.954,51	1.978.954,51

6.3 Το ΕΣΠΑ 2007-2013 στην Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας

Με βάση το επιχειρησιακό πρόγραμμα του ΕΣΠΑ για την προγραμματική περίοδο 2007-2013, φαίνεται ότι δόθηκε ιδιαίτερη προσοχή στη διατύπωση των αξόνων προτεραιότητας για την περιφέρεια της Δυτικής Μακεδονίας όπως διαπιστώνεται με βάση τα παρακάτω:

(Επιχειρησιακό Πρόγραμμα, ‘Προγραμματική περίοδος 2007-2013’, Μακεδονίας – Θράκης, Αθήνα, Σεπτέμβριος 2007)

- 1) Ανάπτυξη μεθόδων για αντιμετώπιση του προβλήματος ανταγωνιστικότητας σε σχέση με τα μεγαλύτερα αστικά κέντρα και εξεύρεση νέων στρατηγικών λύσεων για ενίσχυση της οικονομίας, όπως η ανάπτυξη του διεθνούς εμπορίου αγαθών και υπηρεσιών. Στα πλαίσια αυτά τονίστηκε ότι η πορεία της οικονομίας είναι ανάγκη να είναι ανταγωνιστική και εξωστρεφής με προσανατολισμό προς τη διεθνή αγορά, ώστε να υπάρχει οικονομική ανάταση και εύρεση νέων καταναλωτών.
- 2) Δημιουργία ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και άλλων δράσεων που τονίζουν και αναπτύσσουν έμπρακτα την αειφόρο ανάπτυξη και την ποιότητα ζωής των πολιτών. Στο πλαίσιο αυτό
- 3) Ανάπτυξη και ολοκλήρωση των συγκοινωνιακών και μεταφορικών υποδομών και ανάπτυξη του τουριστικού υπόβαθρου της περιοχής με σκοπό την εξισορρόπηση της οικονομίας.

- 4) Ανάπτυξη της αστικής εικόνας και της περιβαλλοντικής μέριμνας του τόπου, ανεξαρτήτως του αριθμού των τουριστών και της επισκεψιμότητας των πόλεων
- 5) Ολοκλήρωση της προσπάθειας βελτίωσης της προσβασιμότητας σε όλη την έκταση της Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας, μέσω του ενδοπεριφερειακού οδικού δικτύου. Κατασκευή νέων και ολοκλήρωση των μεγάλων έργων διασύνδεσης της Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας με την υπόλοιπη χώρα και το εξωτερικό.
- 6) Ενίσχυση της ευρύτερης χωρικής οργάνωσης με την ολοκλήρωση του πολεοδομικού σχεδιασμού όλων των ΟΤΑ της Δυτικής Μακεδονίας και τον σχεδιασμό και υλοποίηση πολιτικών συνεργασιών και δικτύωσης στους βασικούς τομείς

Δίνεται προτεραιότητα στην αειφόρο ενέργεια, καθώς και στη σύνδεση ενός παραγωγικού προτύπου, που θα στοχεύει στους παραδοσιακούς κλάδους της περιοχής και στον εκσυγχρονισμό του πρωτογενούς τομέα που υποστηρίζουν η Κοζάνη, η Φλώρινα και η Πτολεμαΐδα. με την παραγωγή ευγενών προϊόντων και η ανάπτυξη των υπηρεσιών (εκπαίδευση, ορεινός, πολιτιστικός τουρισμός κ.τ.λ.). Καθοριστικό ρόλο προς την συγκεκριμένη κατεύθυνση μπορούν να αναλάβουν τα αστικά κέντρα της Περιφέρειας. Η αναδυόμενη δικτύωση Κοζάνης- Πτολεμαΐδας και Γρεβενών με την Εγνατία, αλλά και οι συνδέσεις Κοζάνης-Πτολεμαΐδας προς βορρά, δηλ. Φλώρινα και ΠΓΔΜ και με την Αλβανία.

Με βάση το πλαίσιο αυτό, προέκυψαν προκλήσεις και αναπτυξιακές ανάγκες που αφορούσαν την αγορά εργασίας και την κοινωνική συνοχή κυρίως στο πλαίσιο των παρεμβάσεων της Ανάπτυξης του Ανθρώπινου Δυναμικού, γεγονός αναγκαίο για να επιτευχθεί οικονομική σταθερότητα και εξισορρόπηση στα οικονομικά στρώματα.

6.4 Το ΕΣΠΑ 2014-2020 στην Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας

http://www.pepdym.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=146&Itemid=11

Στα πλαίσια της περιφερειακής ανάπτυξης της Δυτικής Μακεδονίας για το 2014-2020, υπάρχει η ανάπτυξη ενός πιο δραστήριου προγράμματος που στοχεύει έμπρακτα σε τομείς ανάπτυξης, που θα οδηγήσουν στην οικονομική δραστηριότητα και στην βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης για τους πολίτες της Δυτικής Μακεδονίας.

Στο πλαίσιο του καινούργιου ΕΣΠΑ προβλέπονται νέοι φορείς που θα χρηματοδοτούνται μέσω των οικονομικών εσόδων και η λειτουργία τους θα έχει γενικότερες συνέπειες οικονομικού περιεχομένου, με σκοπό την καλύτερη οικονομική εξισορρόπηση της περιοχής της Δυτικής Μακεδονίας. Συγκεκριμένα προτείνονται τα εξής :

- 1) Περαιτέρω ενίσχυση της πράσινης ανάπτυξης της οικονομίας, με δημιουργία ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και πρόληψη των ποσοστών εκπομπών του CO₂ από τον τομέα βιομηχανικής δραστηριότητας, καθώς και από άλλους τομείς.
- 2) Βελτίωση της πρόσβασης του ανθρώπινου δυναμικού στη χρήση των τεχνολογιών και των πληροφοριών μέσω της χρήσης νέων προγραμμάτων που στοχεύουν στην ανάπτυξη της ποιότητας της εργασιακής απόδοσης και κατ' επέκταση στην οικονομική ανάπτυξη, μέσω της αύξησης της παραγωγικής διαδικασίας και της εξαγωγικής δραστηριότητας των τοπικών προϊόντων.
- 3) Συνέχιση της βελτίωσης της ποιότητας των μικρομεσαίων επιχειρήσεων προς τη πράσινη ανάπτυξη. Διενέργεια επιδοτήσεων σε επιχειρήσεις που προάγουν την καινοτομία και την ανάπτυξη της σύγχρονης τεχνολογίας.
- 4) Προώθηση της βιώσιμης και ποιοτικής απασχόλησης και υποστήριξης της κινητικότητας των εργαζομένων, καθώς και προώθηση των έργων που θα αποτελέσουν οικονομικό κίνητρο για επενδύσεις στην περιοχή της Δυτικής Μακεδονίας.

6.5 Προτάσεις για τον τρόπο διαχείρισης του νέου προγράμματος 2020-2026

Οι προτάσεις που μπορούν να αναφερθούν για τον τρόπο διαχείρισης του νέου προγράμματος ΕΣΠΑ 2020-2026 είναι θεμιτό να στοχεύουν στη σύνδεση των ήδη υπαρχουσών προτάσεων με νέες, με σκοπό να αναπτυχθεί μία ολοκληρωμένη πρόταση για βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη της περιοχής της Δυτικής Μακεδονίας. Στο πλαίσιο αυτό, οι τομείς που πρέπει να προσεχθούν ιδιαίτερος είναι οι εξής :

- 1) Υποδομές και Περιβάλλον. Στα πλαίσια αυτά φαίνεται η ανάγκη για μεγαλύτερη πρόληψη των περιβαλλοντικών κινδύνων, κατά τις διαδικασίες παραγωγής διαφόρων έργων, με σκοπό να επιτυγχάνεται η μείωση των επιπτώσεων που έχουν σαν αποτέλεσμα κόστος για τα επιχειρησιακά περιφερειακά σχέδια και αναστέλλουν την περιφερειακή ανάπτυξη.

Η παρέμβαση αυτή είναι αναγκαίο να γίνει και στον τομέα του τουρισμού, καθώς εκεί η ζημία λόγω των περιβαλλοντικών επιπτώσεων είναι αρκετά μεγάλη. Προτείνεται μία στροφή στην πράσινη ενέργεια με σκοπό να μην υπάρχουν τόσο μεγάλες εκπομπές CO₂ από τα διάφορα καταλύματα και δραστηριότητες του τομέα του Τουρισμού και των ταξιδιών. Ένα ακόμα παράδειγμα είναι η μείωση της χρήσης ΙΧ από τους πολίτες και η επιλογή πιο οικολογικών τρόπων μεταφοράς, που θα βοηθήσουν και στην οικονομική ισορρόπηση του πλούτου.

- 2) Κοινωνικοί τομείς και απασχόληση. Στα πλαίσια αυτά προτείνονται στρατηγικές έξυπνης εξειδίκευσης στον τομέα της απασχόλησης που μπορεί να προσφέρουν εργασία σε ένα μεγάλο αριθμό ανθρώπινου δυναμικού. Ένα από τα παραδείγματα αυτής της απασχόλησης είναι η επέκταση των κλάδων που έχουν ήδη αναπτυχθεί στη Δυτική Μακεδονία και προσφέρουν οικονομική ευημερία στην περιφερειακή ανάπτυξη του τόπου.

Τέτοιοι κλάδοι είναι ο κλάδος της ενέργειας με τη επέκταση εγκατάστασης ΑΠΕ και τηλεθέρμανσης, όπως έχει ήδη επιτευχθεί μέχρι στιγμής στους νομούς Κοζάνης και Φλώρινας.

Επίσης η ανάπτυξη πράσινης και ολοκληρωμένης διαχείρισης απορριμμάτων σε όλο το μήκος της Δυτικής Μακεδονίας, με σκοπό να γίνεται η εκμετάλλευση των απορριμμάτων και να υπάρχει αποκόμιση κέρδους από τις διαδικασίες παραγωγής ενέργειας μέσω των απορριμμάτων και ανάκτηση θέσεων εργασίας στον τομέα της καθαριότητας.

Ένα ακόμα κλάδος στον τομέα της απασχόλησης μπορεί να είναι και ο τομέας της εκτροφής γουνοφόρων ζώων με σκοπό την παραγωγή δερμάτινων προϊόντων, ειδικά στις περιοχές της Καστοριάς και της Κοζάνης, ενώ ο κλάδος της γεωργίας είναι ανάγκη να συνδεθεί με πράσινες ενέργειες, ώστε να είναι ακόμα πιο αποδοτικός.

- 3) Θεσμοί και επενδύσεις. Πέρα από τα πρακτικά πλαίσια ανάπτυξης των φορέων που υποστηρίζουν την επιχειρηματικότητα, είναι ανάγκη να ανασυσταθεί και το θεσμικό πλαίσιο βοηθώντας την περιφερειακή ανάπτυξη. Συγκεκριμένα το υπάρχον θεσμικό πλαίσιο είναι ανάγκη να κινηθεί προς αυτή την κατεύθυνση, ώστε να ευνοεί τους φορείς επιχειρηματικής πράσινης ανάπτυξης, να δημιουργεί μόνιμο περιφερειακό μηχανισμό υποστήριξης του ανθρώπινου δυναμικού και της πράσινης κατασκευαστικής καινοτομίας, να προάγει την έρευνα μέσω της αξιοποίησης της δυναμικότητας των ερευνητικών φορέων και να τη συνδέει με την εκπαίδευση και τη παραγωγική δυνατότητα του τόπου της Δυτικής Μακεδονίας.

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ-ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Συμπερασματικά, φαίνεται ότι η προσπάθεια για την άσκηση περιφερειακής πολιτικής σε έναν τόπο μπορεί να προσδιοριστεί από διάφορες μεθόδους ανάπτυξης και έχει ως σκοπό να βοηθήσει στην προώθηση διαφόρων προσπαθειών που

αναπτύσσουν την οικονομική κατάσταση μία συγκεκριμένης περιοχής, χώρας ή εκτενέστερα μίας οικονομικής ένωσης όπως για παράδειγμα η Ευρωπαϊκή Ένωση.

Φαίνεται λοιπόν ότι η περιφερειακή ανάπτυξη που εφαρμόζεται είναι δυναμική και αλλάζει με βάση τις προϋποθέσεις της κάθε εποχής και των αναγκών των οικονομικών δεδομένων και των πολιτών μίας περιοχής. Στην προσπάθεια αυτής της ανάπτυξης παίζουν σημαντικό ρόλο τόσο η αποκέντρωση των αρμοδιοτήτων σε μία κοινότητα που περιγράφεται στο κεφάλαιο 3, όσο και οι συνθήκες που θέτουν το θεσμικό πλαίσιο που μπορεί να γίνει η επίτευξη αυτής της περιφερειακής ανάπτυξης.

Ο τρόπος για να επιτευχθεί η ανάπτυξη περνάει από διάφορους τομείς που καθορίζονται με βάση ποικίλα χαρακτηριστικά του κάθε τόπου και δεν είναι ίδια για όλες τις περιοχές μίας χώρας ή μίας ένωσης. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η μελέτη που γίνεται για τη Δυτική Μακεδονία και συμπεραίνεται ότι οι βασικοί άξονες για οικονομική ανάπτυξη της περιοχής με βάση τα προγράμματα του ΕΣΠΑ στοχεύουν στην ενίσχυση της γεωργίας και της κτηνοτροφίας και στην ικανότητα επίτευξης πράσινων πηγών παραγωγής ενέργειας λόγω της μορφολογικής ιδιαιτερότητας της περιοχής.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Commission of the European Communities , 1985. *Completing the Internal Market, White Paper from the Commission to the European Council, COM. s.l.:Commission of the European Communities .*

European Commission , 2018. *Urban Pilot Projects*. [Ηλεκτρονικό]

Available at:

http://ec.europa.eu/regional_policy/archive/urban2/urban/upp/src/frame1.htm

Fujita, M., 1993. Monopolistic competition and urban systems. *European Economic Review*, pp. 308-315.

Hermansen, T., 1975. Spatial organization and economic development: The scope and tasks of regional planning. Στο: *A regional desaggregation of national policies and plans* . Paris - Hague : Mouton .

Hoover, E. M., 1963. *The Location of Economic Activity*. s.l.:McGraw-Hill.

Krugman, P., 1995. *Development, Geography and Economic Theory*. Cambridge: The MIT Press.

McCann, P., 2002. *Αστική και Περιφερειακή Οικονομική*. Αθήνα : Εκδόσεις Κριτική .

Ohlin, B., 1933. *Interregional and International Trade*. Cambridge: Harvard University Press.

Perloff, J. & Wingo, L. R., 1961. Natural Resource Endowment and Regional Economic Growth. Στο: *Natural Resources and Economic Growth* . Washington D.C. : Resources for the Future, pp. 191-212.

Richardson, H., 1978. The State of Regional Economics: A Survey Article. *International Regional Science Review* , pp. 1-48.

Stilwell, F., 1972. *Περιφερειακή Οικονομική Πολιτική*. Αθήνα: Εκδόσεις Σάκκουλα.

Streit, M. & Mussler, W., 1995. The Economic Constitution of the European Community: From "Rome" to "Maastricht". *European Law Journal*, 1 (1), pp. 5-30.

Atkinson , R., 2001. The Emerging "Urban Agenda", and the European Spatial Development Perspective: Towards an EU Urban Policy. *European Planning Studies* 9 (3) , pp. 385-406.

Ανδρικοπούλου , Ε. & Καυκαλάς , Γ., 2000. *Ο νέος ευρωπαϊκός χώρος. Η διερεύνηση και η νέα γεωγραφία της ευρωπαϊκής ανάπτυξης..* Αθήνα : Εκδόσεις Θεμέλιο .

Ανδρικοπούλου, Ε., 1995. *Οι περιφέρειες στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Η εξέλιξη της περιφερειακής Πολιτικής από τη Συνθήκη της Ρώμης έως το Maastricht*. Αθήνα : Εκδόσεις Θεμέλιο .

Αρτελάρης, Π., Καλλιώρας, Δ. & Πετράκος, Γ., 2011. Εισοδηματικές ανισότητες μεταξύ των ελληνικών νομών 1995-2005: Διερεύνηση της ύπαρξης σύγκλισης κατά ομάδες. *Αειχώρος*, pp. 42-67.

Γεωργακόπουλος, Θ., Κουβίδη, Α. & Νικολαΐδης, Η., 2016. *Έρευνες 2017*. Αθήνα : διαΝΕΟσις-Οργανισμός Έρευνας & Ανάλυσης.

Γιαννακούρου, Γ., 2008. *Η Χωροταξία στην Ευρωπαϊκή Ένωση*. Αθήνα : Εκδόσεις Παπαζήση.

Ζαρωτιάδης, Γ. & Δημητρίου, Β., 2011. "Κριτική αντιμετώπιση του υποδείγματος των Heckscher και Ohlin - Θεωρητικές ατέλειες και εμπειρικάαινίγματα". *Οικονομικά Χρονικά*, pp. 51-53.

Κόνσολας, Ν., 1983. *Σύγχρονη Περιφερειακή Οικονομική Πολιτική*. Αθήνα : Εκδόσεις Παπαζήση .

Κόνσολας, Ν., 1997. *Σύγχρονη Περιφερειακή Οικονομική Πολιτική*. Αθήνα : Εκδόσεις Παπαζήση .

Κορρές, Γ. & Χιόνης, Δ., 2003. *Ελληνική Οικονομία*. Αθήνα : Εκδόσεις Σταμούλης.

Λαγός, Δ. Γ., 2007. *Θεωρίες Περιφερειακής Οικονομικής Ανάπτυξης*. Αθήνα : Εκδόσεις Κριτική .

Λαμπριανίδης, Λ., 1992. *Στοιχεία Οικονομικής Γεωγραφίας*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Παρατηρητής .

Λαμπριανίδης, Λ., 2002. *Οικονομική Γεωγραφία-Στοιχεία Θεωρίας και εμπειρικά παραδείγματα*. Αθήνα : Εκδόσεις Πατάκη .

Παπαδασκαλόπουλος, Α., 1990. *Πρότυπα και πολιτικές Περιφερειακές Ανάπτυξης*. Αθήνα : Εκδόσεις Παπαζήση .

Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας, 2015. *Σχέδιο Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας 2014-2020*. Κοζάνη : Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας.

Πετράκος, Γ. & Ψυχάρης, Γ., 2016. *Περιφερειακή Ανάπτυξη στην Ελλάδα*. Αθήνα : Εκδόσεις Κριτική.

Ρέππας, Π., 1988. *Οικονομική Ανάπτυξη*. Αθήνα : Εκδόσεις Παπαζήση .

Ρέππας, Π., 1988. *Οικονομική Ανάπτυξη:Θεωρίες και Στρατηγικές. Τόμος Β' -Δεύτερη Έκδοση*. Αθήνα : Εκδόσεις Παπαζήση .

Σαραντίδης, Σ., 2005. Ο χώρος και η περιφερειακή ανάλυση ως γνωστικό αντικείμενο στην εξέλιξη της οικονομικής επιστήμης. *Επιστημονικές μελέτες προς τιμήν του καθηγητού Ν. Κόνσολα*, pp. 21-29.

Υπουργείο Οικονομίας Ανάπτυξης & Τουρισμού, 2017. *ΕΣΠΑ 2007-2013*. [Ηλεκτρονικό] Available at: <http://2007-2013.espa.gr/el/Pages/staticWhatIsESPA.aspx>

Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών - Γενική Γραμματεία Επενδύσεων και Ανάπτυξης ,
2007. *Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς 2007-2013*. Αθήνα : Υπουργείο Οικονομίας και
Οικονομικών - Γενική Γραμματεία Επενδύσεων και Ανάπτυξης .

Ψυχάρης, Γ. & Φώτης, Γ., 2011. *Αστική ανάπτυξη στην Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Ένωση:
Τάσεις και προοπτικές*. Βόλος : Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας .